

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 198 8° (LN 811 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 198 8° (LN 811 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 198 8° (LN 811 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 198 8° (LN 811 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 198 8° (LN 811 8° copy 3)

DA BOX

N° 198.

M. Müller fecit

= LN 811
UX. 3

IN
LAM

CO

NICOL

In Christo sunt o
cognitionis absc

VI
ANN

COMMENTARIVS
IN EPISTO
LAM PAVLI AD
COLOSSENSES,
SCRIPTVS

A
NICOLAO HEMMINGIO.

COLOSS. 2.

In Christo sunt omnes thesauri sapientiae &
cognitionis absconditi.

VITEBERGAE

ANNO M. D. LXVI.

ORN
VIRO,
ET A T E
stanti Cam
Regiæ Ma
Præfecto
Rofch

Grat
NICO

moq̄ mo
videret
tis singu
re, inter
Π̄ καλὸν
hoc est,
homines
Verecuna

ORNATISSIMO
VIRO, PRVDENTIA, PL
ETATE ET VIRTUTE PRÆ
stanti Canuto Petri Suenburgio, primario
Regiæ Maiestatis scribæ in arce Hafniensi,
Præfecto teloniij in Scania, ac Canonico
Roschildensi dignissimo, veteri
amico suo

Gratiam & Pacem precatur
NICOLAUS HEMMINGIVS.

FERVNT XENOPHON-
tem adhuc rudem litera-
rum occurrisse Socrati
summo Philosopho, opti-
moq; morum magistro. Hic cum
videret puerum ingenuum, virtu-
tis singularem indolem præ se fer-
re, interrogat ipsum hisce verbis:
Πῶς καλοὶ ἢ ἀγαθοὶ γίνονται ἄνθρωποι;
hoc est, Vbi honesti & boni fiunt
homines? Cum autem Xenophon
verecundus puer dubitaret, dixit
A 2 Socra-

EPISTOLA

Socrates: Sequere igitur me & discere, & deinde factus est Xenophon discipulus Socratis. Hoc Socratis sapientissimi factum satis indicat, non sufficere naturam, ut quis bonus & honestus euadat, sed requiri præterea doctrinam & assuefactionem. Id quod cum Lycurgus Lacedæmoniorum legislator suis Lacedæmonijs persuadere vellet, duos sibi catulos ex iisdem procreatos parentibus educandos sumsit, quorum alter quidem sibi videlicet relictus, gulæ & luxus studiosus: alter verò arte venatoria institutus, venationi aptus & idoneus effectus est. Congregatis igitur quodam tempore Lacedæmonijs, magnum, inquit Lycurgus, momentum ad virtutem obtinent, vitæ ratio, educatio, præcepta,

DE
pta & ass
co vobis p
xisset, ca
posuit, &
& lepore
cum solu
sior discip
leporem c
nus se ad
tem Laced
bant, qui
Lycurgu
istos in
ambo, rej
iisdem pa
diuersam
hic quiden
ticus euaj
Huc faci
qui, cum

DEDICATORIA.

ur me & di-
Xenophon
Loc Socratis
tatis indicat,
ut quis bonus
requiri prae-
suefactionem.
Lacedaemo-
Lacedaemo-
duos sibi ca-
tatos parenti-
quorum alter
relictus, gulae
s: alter vero ar-
tutus, venationis
affectus est. Con-
quodam tempore
um, inquit Ly-
virtutem ob-
atio, praece-
pta,

pta & assuefactiones, quam rem ili-
co vobis palam faciam. Cum hoc di-
xisset, catulos adductos in medio
posuit, & in conspectu eorum ollam
& leporem collocavit, catulos autem
cum soluisset, alter quidem genero-
sior disciplina factus, celeri cursu ad
leporem contendit: alter vero igna-
uus se ad ollam proripit. Cum au-
tem Lacedaemonij conijcere nequi-
bant, quid sibi hoc spectaculo vellet
Lycurgus, ac quam ob rem catulos
istos in publico exhibuisset. Sunt
ambo, respondit Lycurgus, isti ex
ijsdem parentibus orti, verum quia
diuersam nacti sunt educationem,
hic quidem gulosus, ille autem vena-
ticus euasit, tantum potest educatio.
Huc facit & responsum Aristippi,
qui, cum interrogaretur a quodam,

A 3 quan-

EPISTOLA

quantam mercedem pro filij institutione postularet, illeq; respondisset, mille drachmas, cui ille, mille drachmis mancipium comparare possum, respondit, emito sanè, atq; ita duo habebis mancipia, filium, & quem emeris seruum. Hoc ipsum Cratetis sapientissimo testimonio comprobatur, qui concensa vrbis editissima parte exclamandum censuit: Quò quò ferimini ciues? Num conuenit in opibus parandis maximè occupari, ac de liberis, quorum causa quaeruntur opes, minimè esse sollicitos? Credite mihi, non potest melior hereditas liberis à parentibus relinqui, quàm si bene educati, atq; ad virtutem rectè ab ineunte ætate sint instituti. Hoc enim eis perpetuum manet patrimonium, neq; à fortunæ procel-
lis

DE
lis labefac
entum di
manda ac
mis velu
minium t
experien
quàm ben
magnam
cum vir
contrà, q
suos, qu
arbitrio
se miserè
mandatu
tibus, vt
instituan
scelere q
us? Dei
lem iniur
dictante,

DEDICATORIA.

lis labefactari potest. Hæc sapi-
entum dicta & exempla de infor-
manda ad virtutem iuuentute à pri-
mis veluti vnguiculis confirmat o-
mnium temporum certissima testis
experientia. Vnde manifestum est,
quàm bene consulant suis liberis, qui
magnam operam impendunt bene &
cum virtute educandis liberis, &
contrà, quàm crudeles sint in liberos
suos, qui eos permittunt viuere pro
arbitrio. Nam quadruplici malo
se miserè inuoluunt. Primum enim
mandatum Dei, qui mandat paren-
tibus, vt piè & honestè suos liberos
instituant, pro ludibrio habent, quo
scelere quid quaeso potest esse graui-
us? Deinde liberis ipsis intolerabi-
lem iniuriam faciunt, quibus natura
dictante, debent honestam & piam

A 4 educa-

EPISTOLA

educationem. Tūm sibi ipsis in senectute molestias grauissimas accersunt. Quid enim molestius esse potest? quā videre liberos suos malè educatos ferri precipites in omnia flagitia, consumere parentum facultates in lupanaribus cum scortis, potatoribus & lusoribus? Postremo, sunt etiam in rempublicam iniqui. Nam reipublicæ debent parentes suos liberos, quos si malè educauerint, perniciosos ciues relinquent reipublicæ, in multorum hominum ruinam. Nam & exemplo euertunt multos, & ignauia sua nihil conferunt ad incolumitatem reipublicæ. Omitto pœnas & parentum, qui negligunt suos liberos, & liberorum temporaneas & æternas, quas nobis contemplandas exhibebit dies iudicij,

D.
cij, in quo
factorum

Iam
Etionis pe
stantur t
cuiusuis
cet ὄσον,
virtutis
rectè acc
est natura
tutum se
na caligin
ruptione
tio, est da
qui prece
est i
precepta
efficiunt.
gantur la

DEDICATORIA.

cij, in quo fiet examen rectè & malè factorum.

Iam bonæ & legitimæ instructionis partes videamus. Docti testantur tria oportere concurrere ad cuiusvis artis absolutionem, videlicet φύσις, λόγος & ἔθος, quæ tria ad virtutis & pietatis consecutionem rectè accommodari possunt. φύσις est natura ipsa, in qua quidem virtutum semina delitefcunt, etsi magna caligine inuoluuntur in hac corruptione naturæ. λόγος, hoc est, ratio, est disciplina discendiq; modus, qui præceptis & institutis constat. ἔθος est ipsa assuefactio, sine qua præcepta virtutum nihil aut parum efficiunt. Hæc ergo tria vt coniungantur laborandum est. Nam ex

A 5 istis

EPISTOLA

istis tribus consummatio virtutis
 perfectioq̄ constat, quorum si vnum
 abfuerit, virtus vt claudicet man-
 caq̄ sit, necessariò sequitur. Est enim
 φύσις, si disciplina & studium non
 accedat, cœcum quiddam, quemad-
 modum & λόγος sine naturæ admi-
 niculo, per se minimè sufficit, atq̄
 εἶδος sine ambobus imperfectum
 quid. Perinde igitur se res habet,
 vt in agricultacione, in qua omnium
 primum solum bonum expetitur,
 tum agricola peritus, postea semen
 idoneum & minimè fatuum. Solo
 persimilis est natura hominis seu
 ingenium. Agricolæ præceptor re-
 spondet. Præceptiones seminis ratio-
 nem habent. Sicut ergo solum per
 se bonum, neglectum corrumpitur
 & sterilescit, & contrà plus æquo
 aspe-

D
 asperum &
 emendatur
 natura bon
 stitutio, e
 fit deterio
 nam corr
 ercitijs me
 ra præsta
 ita stupid
 corrigit
 Hanc ob
 inculcat d
 mon ait: z
 tris tui, &
 tris tuæ,
 tuo, & to
 sciplinam,
 stode eam.
 Qui custo
 ditam.

DEDICATORIA.

asperum & horridum, si excolatur,
emendatur & fertile efficitur: Ita
natura bona, si non accedit bona in-
stitutio, corrumpitur & paulatim
fit deterior, mala verò per discipli-
nam corrigitur, & quotidianis ex-
ercitijs melior euadit. Vt ergo natu-
ræ præstantiam corrumpit socordia:
ita stupiditatem et vitia emendat &
corrigit institutio & disciplina.
Hanc ob causam verbum Dei toties
inculcat disciplinæ encomia. Salo-
mon ait: Audi fili mi disciplinam pa-
tris tui, & ne dimittas legem ma-
tris tuæ, vt addatur gratia capiti
tuo, & torques collo tuo. Tene di-
sciplinam, & ne dimittas eam, cu-
stode eam, quia ipsa est mater tua.
Qui custodierit disciplinam, inueniet
vitam.

Hæc

EPISTOLA

Hæc disciplina in instructione
 & correctione posita est. Instructio
 præceptis & regulis continetur,
 quarum mensura est recta ratio,
 vox Dei aliâq; sapientum dicta,
 quæ cum recta ratione & voce Dei
 congruunt, qualia sunt dicta septem
 Sapientum, & gnomæ multorum
 Poëtarum latinorum & grecorum,
 quorum lectio mirabiliter facit ad
 rectam institutionem. Correctione
 emendantur errata incidentia in mo-
 ribus. Hæc fit vel verborum casti-
 gatione vel pœna, vt prudens mo-
 rum magister iudicauerit. Porro,
 instructio hæc duplex est, vna in-
 terna, altera externa, vtraq; ab alte-
 ra quodammodo dependet. Rectè
 enim formatum animum mores ex-
 terni honesti comitantur, & hone-
 stis

D
 stis morib
 tute excu
 virtutum
 format, a
 castigat,
 na, inuoc
 ercitijs. L
 test, quòd
 & mater
 sterior ce
 vestibus,
 conuersa
 præcepta
 Vtraq; ha
 coniuncta
 ἢ ἀπερίσκητον
 enim Paul
 ritas vest
 abundet in
 su, vt iud

DEDICATORIA.

stis moribus respondet animus vir-
tute excultus. Prior illa mentem
virtutum & pietatis præceptis in-
formiat, affectus frenat, cupiditates
castigat, idq; meditatione legis diui-
næ, inuocatione Dei & alijs pijs ex-
ercitijs. Ex quo facile intelligi po-
test, quòd interna hæc disciplina fons
& mater sit omnis felicitatis. Po-
sterior cernitur in verbis, gestibus
vestibus, factis, adeoq; in externa
conuersatione, quæ ad regulas &
præcepta virtutum componitur.
Vtraq; hæc disciplina & instructio
coniuncta facit, vt homo sit εὐλαβικὸς
& ἀπεόσκοπος in diem Christi. Ita
enim Paulus ait Philip: i. Oro vt ca-
ritas vestra adhuc magis magisq;
abundet in cognitione & pleno, sen-
su, vt iudicetis ac probetis præstan-
tiora,

EPISTOLA

tiora, ut sitis ἐλικρινεῖς ἢ ἀπεόσκοποι
ad diem vsq; Iesu Christi. Hic pul-
cre coniungit Apostolus cognitio-
nem, quæ præceptis paratur, & sen-
sum, hoc est, cognitionis effectum,
cum interiorem videlicet animi re-
ctitudinem, vnde homines efficiun-
tur ἐλικρινεῖς, tum exteriorem, quo
homines euadunt ἀπεόσκοποι, ut in-
offensus sit cursus illorum in tota
vita, cum videlicet appareant, ut
idem Apostolus in eodem loco sub-
iungit, pleni fructibus iusticiæ, qui
sunt per Iesum Christum, ad glori-
am & laudem Dei.

Hæc de educatione & discipli-
na iuuentutis ad te scribo, vir orna-
tissime ac collega carissime, ut cum
cogites seriò quanti momenti res sit,
pia

D
pia & se
quàm g
fructus
proposu

Ne
etissimo
la tua d
plus mi
tam ær
rit. D
latium
etè in
euocata
sinarum
conspet
tur. T
cepisti,
assuefac
stites li

DEDICATORIA.

*pia & sancta educatio puerorum,
quàm grata sit Deo, quamq̃ dulces
fructus proferat, in tuo sanctissimo
proposito confirmeris magis.*

*Neg te absterrere debet à san-
ctissimo proposito, quòd nuper filio-
la tua dulcissima Margareta, annos
plus minus quatuordecim, hanc vi-
tam ærumnosam meliori commuta-
rit. Debet enim tibi maximum so-
latium esse, quòd piè educata & re-
ctè instituta, sit ab hisce ærumnis
euocata ad cætum multarum castis-
simarum virginum, quæ dulcissimo
conspectu sponsi Christi læ fruun-
tur. Tu igitur perge præclarè, vt
cœpisti, ad pietatem & honestatem
assuefacere quos habes adhuc super-
stites liberos. Laudandum est pro-
fectò*

EPISTOLA

fectò consilium tuum, qui nullis
 sumtibus parcis in rectores morum
 & studiorum tuorum liberorum,
 quos non solū domi piè, verūm etiam
 foris apud homines pios & probos
 curas ad virtutem & pietatem in-
 stitui, rectè perpendens illud Pla-
 tonis, quòd parentes ideo generent
 & instituant liberos, vt in suum lo-
 cum Deo relinquunt in hac vita cul-
 tores, vbi ipsi morte vitam commu-
 tauerint. Quod sanè fieri non potest,
 nisi diligens & pia fuerit liberorum
 educatio, in admonitione & corre-
 ptione Domini, vt Paulus loquitur.
 Quæ admonitio optimè petitur à
 thesauris sapientiæ & cognitionis,
 quos affirmat Paulus in Christo
 absconditos esse, in hac Epistola ad
 Colossenses scripta. In quam ideò
 sub

I
 sub tuo
 lucem ec
 mei erg
 συμφορ
 rum m
 modera
 delissim
 amissun
 lem cum
 erga te
 nestiss
 liberis
 per gite
 edu

DEDICATORIA.

sub tuo nomine has annotationes in
lucem edo, vt aliquod testimonium
mei erga te amoris extet, qui olim
συμφοιτητῆς eramus, sub optimo mo-
rum magistro M. Nicolao Blach,
moderatore scholæ Roschildensis fi-
delissimo, quem nunc multi dolent
amissum. Rogo autem vt hanc qua-
lemcunq; testificationem animi mei
erga te boni consulas. Vale cum ho-
nestissima vxore tua Anna, & cum
liberis, quos sicut cœpisti piè, ita
pergito ad virtutem & pietatem
educare. Hafnia primo Au-
gusti, anno Domini

1565.

B ARGV=

ARGVMENTVM
IN EPISTOLAM
PAVLI AD COLOS-
SENSIS.

OCASIO HVIVS EPI-
stolæ ad Colossenses scriptæ
duplex fuisse Paulo videtur.
Prior, Epaphras minister Eu-
angelij apud Colossenses,
postquam Euangelium Christi sincerè do-
cuisset Colossis, profectus est Romam, gra-
tia colloquendi cum Paulo iam incarcera-
to, qui cum cognouisset statum Ecclesiæ
Colossensis ab Epaphra, uidelicet, quòd in
vera Christi doctrina esset instituta, vt do-
ctor, ac debitor gentium, eis, etsi antea à se
non uisus aut à se doctus, scribit tamen apo-
stolico affectu, vt doctrinam, quam ex
Epaphra didicerant, firmam, veram ac mi-
nimè adulterinam esse ipsis persuadeat.
Posterior, cum Epaphras in sana doctrina
fundasset utcunq; Ecclesiam Colossensi-
um, subintrarunt (vt fit) pseudoapostoli,
qui in agrum Domini, iuxta parabolam
Euangelicam, iacere zizania tentabant, in-
ani Philosophia, ritibus Mosaicis, supersti-
tione hominum, cultu angelorum &c. tur-
bantes

bantes
pua cau
lerit ad
Coloss
stolos
monit
θεολο
um it
se, vt
quam
diat p
rum f
Mofai
runt.
tehel
lossen
nis, n
Paulu
Asig, C
ramot
buis) c
rendun
moniu
deberet
Dei lux
dine &
nobis
enim,

TVM

LAM

OS-

VIVS EPI
Colossenses scripta
Paulo videtur
minister Eu-
Colossenses,
si sincerè do-
Romam, gra-
iam incarcera-
tatum Ecclesia
delicet, quòd i
instituta, vt d
eis, et si antea
scribit tamen ap-
trinam, quam
iam, veram ac m
ipsis persuader
in sana doctrin
iam Colossens
pseudoapostoli
tra parabolas
tentabant, in
saicis, superfi
orum &c. tur
bant

AD COLOSS.

bantes Ecclesiam. (& hæc videtur præci-
pua causa, cur Epaphras se Romam contu-
lerit ad Paulum) His igitur ne locum dent
Colossenses, graüiter contra pseudoapo-
stolos disputat Paulus, ac conuincit cere-
monias Mosaicas abolitas esse, ac omnem
ἄθελοθρησκείαν vanam ostendit. Consili-
um itaq; Pauli in hac Epistola apparet es-
se, vt confirmet Euangelicam doctrinam,
quam acceperant per Epaphram, ac impe-
diat pseudoapostolorum conatus, qui ve-
rum Euangelium Christi, traditionibus
Mosaicis ac humanis corrumpere studue-
runt. Sed parum profuisse hanc Pauli ca-
techesin, pœna, quam postea luerunt Co-
lossenses, declarat. Nam tempore Nero-
nis, non multò postquam hanc Epistolam
Paulus scripsisset, tres vicinæ ciuitates
Asiæ, Colossæ, Laodissea & Hierapolis, ter-
ræmotu (vt testes sunt Horosius & Euse-
bius) conciderunt & absorptæ sunt. Hor-
rendum sanè iudicij Dei in ingratos testi-
monium. Quæ res meritò nos admonere
deberet, quibus hodie affulsit ex gratiæ
Dei lux verbi cœlestis, ne nostra ingratitu-
dine & Euangelij contemptu accersamus &
nobis & alijs luctuosum exitium. Deus
enim, quò clariorem suæ lucis splendorem

B 2 præ-

EPIST. PAULI

præbet mortalibus, eò atrocioribus supplicij in contumaces animaduertit, iuxta Domini nostri dictum: Seruus sciens voluntatem domini & non faciens, vapulabit plagis multis.

Expergiscamur igitur admoniti hoc horrendo iudicij Dei exemplo, ac Deo pro accensa sua luce gratias agamus, honestè, piè ac iustè viuendo, cauentes ne rursus imposturis Papisticis, aut alijs phanaticis opinionibus inuoluamur.

Porro, præter inscriptionem & valedictionem, quatuor huius Epistolæ partes statui possunt. Harum prima est exordium ipsium. Altera, exegetis continens descriptionem Christi Domini, ac commemorationem beneficiorum ipsius. Tertia, est disputatio contra ritus Mosaicos, traditiones humanas. Breuiter, contra omnia somnia humana, & excogitatos præter & contra verbum Dei cultus. Postrema pars est parænetica, quæ ad mores hortatur Evangelio dignos.

Tractationis ordo in hac Epistola hic est. Orditur suo more ab Epigrapha & facta imprecatione. Deinde subiungit primam Epistolæ partem, nimirum exordium gratulatorium, in quo, vt gratias agit
Deo

Deo pro
fes: ita or
tura, Ab
secundari
nem om
summar
nificijs,
fii, in q
collocan
ctinam
net, mo
bitur in
& digni
tinere E
datur p
damen
Epaphr
commo
quod ex
dum eff
lorum, &
& aptis
nant se à
in solo C
ri sapien
rantes et
tiones I
tiones,

AD COLOSS.

Deo pro fructu Euangelij apud Colossenses : ita orat vt ista felicitas sit diuturna futura. Ab exordio dilabitur mollissimè in secundam partem, hoc est, in expositionem omnium longè pulcerrimam, in qua summam Euangelij repetens, docet de beneficijs, potentia, natura & victima Christi, in quo solo omnem salutis fiduciam collocandam esse demonstrat. Hanc doctrinam Colossensibus salutarem fore monet, modo in fide perstiterint. Hinc dilabitur in commendationem sui ministerij & dignitatis Euangelij, admonens eò pertinere Euangelium, vt omnis homo reddatur perfectus in Christo Iesu. Hoc fundamento iacto, ac ita confirmata doctrina Epaphræ apostoli Colossensium, accedit commodè ad tertiam partem, additq; quod ex dictis necessariò sequitur, cauendum esse ab omni fallacia pseudoapostolorum, & hortatur, ne fallaci Philosophia & aptis ad persuadendum orationibus finant se à veritate abduci. Sed vt maneat in solo Christo, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi, nihil morantes ἐθειλοθησκείας hominum, superstitiones Iudaicas, aut vllas humanas traditiones, Huc iam Apostolico more attextit

B 3 paræ-

EPIST. PAULI

parænesis (atq; hæc quarta pars est Epistolæ) cum generales, quas ad Christianam vitam in vniuersum rectè instituentem iudicauit necessarias, tum speciales, quibus parentibus, liberis, vxoribus, dominis, seruis sua propria officia præscribuntur, vnde rursus redit ad communia officia commendanda. Postremò, suo more salutationibus & fausta imprecatione claudit Epistolam. Atq; hæc de occasione & consilio Pauli, de partibus huius Epistolæ & de tractationis ordine sint dicta.

CAPVT PRIMUM.

SVMMA CAPITIS PRIMI.

GRatijs actis Deo ob participationem Colossensium in Euangelio, Christi naturam, potentiam & beneficia describit, quorum omnium Colossenses participes esse factos pronunciat per prædicationem Euangelij, cuius se ministrum agnoscit, in hunc

hunc finem
perfectum

ORI

T
angelus
da est
Christi
tia est
sti ad
angelus

EX

P
sti, p
moth
lossis
bus in

Epist
Equ
Episto

AD COLOSS.

hunc finem, vt sistat omnem hominem perfectum in Christo.

ORDO ET PARTES CAPITIS PRIMI.

Tres sunt partes huius capituli præcipuæ. Prima est gratulatoria ob Evangelij fructum in Colossensibus. Secunda est exegetica. Exponit enim, quæ sit Christi natura, potentia & beneficia. Tertia est accommodatio beneficiorum Christi ad Philippenses, per prædicationem Evangelij.

EXEGESIS CAPITIS PRIMI, CVM OBSERVATIONE DOCTRINARUM.

Paulus Apostolus Iesu Christi, per uoluntatem Dei, & Timotheus frater, ijs, qui sunt Colossis, sanctis & fidelibus fratribus in Christo.

Epigrapha more usitato nominat eum, qui scribit, & eos, quibus scribitur hæc Epistola. De eo, qui scribit, quatuor memorat,

B 4 memorat,

EPIST. PAULI

morat. Primum, quis scribat, nempe Paulus. Deinde, quæ conditio scribentis, nimirum quòd sit Apostolus Iesu Christi, vnde quicquid scribit, tanquam oraculum Dei accipiendum est. Tertio addit quomodo ad hanc dignitatem, hoc est, Apostolatam peruenerit, videlicet, per voluntatem Dei, qui eum segregauit ad munus Apostolicum. Quarto, adiungit sibi Timotheum, quem fratrem, cum propter religionem communem, tum propter fraternum erga ipsum animum appellat. Deinde Colossenses quibus scribit, nominat, eosque ornat triplici titulo. Vocat enim ipsos sanctos, fideles ac fratres in Christo, ut ostendat extra Christum nullam esse sanctitatem, nullam salutem, nullam fidem, nullam denique veram fraternitatem. Sanctitatis nomen admonebit nos studij sanctimonie vitæ, ac cultus vnius æterni Dei. Fides est instrumentum, per quod sanctitatis Christi reddimur participes, vnde in alios homines sequitur fraternus animus & affectus, qui vbi non est, ibi nec fides est, vbi hæc deest, nihil nisi prophana sceditas, contaminatio & abominabilis impuritas reliqua est. Plura de epigraphis Paulinis dicta sunt in enarratione epistolæ ad Romanos.

Gra-

G
patre
sto.

S
lij ser
Paul
amor
Dei f
isto fa
saluta
Dei c
pacet
su Ch
ritis e
bis d
præ
fidei.
retine

(
tri
F
Paul

EPIST. PAULI

one vti, qua re duo docet. Primum, quod omne bonum opus à Deo fit. Deinde, quod quotiescunq; incidimus in mentionem donorum Dei, erumpere oporteat in laudes Dei & gratiarum actionem. Deo & Patri, hoc est, Deo, qui est pater domini nostri Iesu Christi. Vt enim olim Patres inuocauerunt Deum Abraham, Isaac & Iacob, qui eduxit populum de terra Aegypti: Ita post exhibitum Christum Deus pater domini nostri Iesu Christi inuocandus est, eiq; gratiæ agendæ. Nam quicumq; Deum inuocat, non nominato filio Dei ex vera fide, dupliciter impingit. Primum enim cum turcis, Iudæis & Ethnicis à vero Deo aberrat. Deinde, frustra preces fundit. Quicquid petieritis (inquit filius) à Patre in nomine meo, id est, me nominato mediatore, dabit vobis. Frustra ergo petit, qui vel alium quàm solum Christum nominat, vel ipsum Christum à precibus suis excludit.

Semper pro uobis orantes.

Id est, quotiescunq; pro vobis oro. Obserua semper coniungendas esse exemplo Pauli gratiarum actionem & prædicationem, Debet enim gratiarum actio adiu-

rus

rus quida
sequamur
Deo, pro
precante
num.

Pa
uestra
su, &
mnes

Qu
minat,
ritatem
rectè a
religion
(quæ
& cari
Quang
te comp
gradu d
vnum
tis glori
ordinem
loco fidi
re indic
nulla ca
potest a

LI
 AD COLOSS.

tus quidam esse ad orationem. Exemplum sequamur & nos, gratias quidem agentes Deo, pro Euangelij incremento & fructu, precantes verò, vt hoc bonum sit diuturnum.

Postquam audiuius fidem uestram, quæ est in Christo Iesu, & dilectionem, quæ est in omnibus sanctis.

Quid gratuletur Colossensibus, nominat, nimirum fidem in Christum, & caritatem erga sanctos. Hic primum obserua, rectè ad duo capita reuocari Christianæ religionis summam, nimirum ad fidem (quæ in se continet verum timorem Dei) & caritatem, quæ ex fide proficiscitur. Quanquam autem omnes homines caritate complecti oportet: Tamen in primo gradu diligendi sunt sancti, qui nobiscum vnum Deum colunt, ac eandem hæreditatis gloriam expectant. Deinde, obserua ordinem verborum Pauli. Priori enim loco fidem ponit, posteriori caritatem, quare indicat, à fide incoandum esse, sine qua nulla caritas sincera esse potest. Neque enim potest arbor mala nisi fructus malos proferre.

EPIST. PAULI

ferre. Præterea obserua proprium obiectum fidei esse Iesum Christum, ex cuius spiritu vim viuificam concipit ad edendos fructus filijs Dei dignos.

Propter spem repositam uobis in cœlis.

Fidei & caritatis incitamentum ponit. Gloria enim cœlestis, quam spiritu ex fide expectamus, nos ad perseuerandum constanter in fide & dilectione incitat. Metonymicè ponitur hîc spes pro re sperata, quæ in thesauris cœlestibus reposita est, quo tempore oportuno fruemur. Vbi ergo nulla apparent fidei inditia, ubi nulla caritatis testimonia extant, ibi neq; spem ullam esse cœlestis hæreditatis, ex hoc loco Pauli concluditur. Papistæ hîc contra ἀναλογία fidei impingunt, dum insulse ex hoc loco colligunt operum merita. Non enim hîc de merito bonorum operum loquitur Apostolus, sed tantum τὸ προκείμενον, id est, causam incitantem ad fidem & dilectionem ponit. Potest etiam ita construï, Postquam audiuimus fidem uestram in Christo Iesu, & dilectionem erga omnes sanctos, gratias agimus Deo propter spem repositam

repositam
gloriam
puri, a
thanasij

D
ferm
quod

Q
tum est.
causam
spes all
Euang
nem ve
stent co
cerant.

Q
mund
scit: si
quo au
tiam I

Ali
standum
non fru
cum fr

V L I
roprium ob
istum, ex cui
ipit ad edend
repositam u
itamentum p
quam spiritu
perseuerand
tione incitat. M
pes pro re spera
ibus reposita e
ruemur. Vbi
nditia, vbi n
t, ibi neq; sp
atis, ex hoc lo
stæ hîc com
nt, dum inf
um merita. N
um operum
trum tō
antem ad fid
ft etiam ita co
fidem vltra
em erga om
propter spe
reposit

A D C O L O S S.

repositam vobis in cœlis, id est, propter gloriam immortalitatis, quam estis adepturi, atq; hæc posterior interpretatio Athanasij est.

De qua audiuiſtis prius, per sermonem veritatis Euangelij, quod peruenit ad uos.

Quia extra captum humanum positum est, quicquid piij sperant, ideo addit causam instrumentalem, qua illa nobis spes allata est, nimirum prædicationem Euangelij, quam per excellentiam sermonem veritatis nominat, vt Colossenses perſtent constantes in Euangelio, quod didicerant.

Quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat & crescit: sicut & in uobis, ex eo die, quo audistis & cognouistis gratiam Dei in ueritate.

Aliorum exemplo eos animat ad perſtandum in doctrina, & simul eos, quod non frustra Euangelium audierint, sed cum fructu & quotidiano incremento.

Hic

3
8 9

EPIST. PAULI

Hic duo obseruemus. Primum, quodnam sit obiectum Euangelij, nimirum, gratia Dei, id est, fauor, quo genus humanum complectitur Pater coelestis propter Filium. Hac igitur differentia à doctrina Legis separatur Euangelium. Lex enim iram Dei, Euangelium gratiam prædicat. Deinde obseruemus gradus, quos hic Paulus ponit, qui sunt prædicare, audire, cognoscere, crescere & fructificare. Ideo enim prædicatur vt audiatur, ideo auditur vt cognoscatur, ideo cognoscitur, vt crescat & fructificet. Non debet ergo Euangelium nobis esse veluti theorematum speculabilem κατ'ἀληθείᾳ quædam, seu noticiã ociosa, sed cognitum fructificare debet, coram Deo quidem vero cultu & timore, coram hominibus verò dilectione sincera. Qui enim Euangelium audiunt, legunt, cognoscunt sine fructu, id est, sine timore Dei & dilectione, sibi maius iudicium accersunt. Imitemur itaq; nos Colossensium exemplum, ac ne finamus nos optimo fructu tam incomparabilis thesauri destitui, sed potius abundemus indies magis magisque in omni cognitione & sensu. Cum addit: A quo die audiuiſtis, laudat Colossenses à studio, vt excitet ad diligentiam

maio-

maio-
pretem f
iunxi, ic
plaribu
crescen

Q
stis a
uo no
bis m

Nu
minat,
dem fi
quid ſe
Primu
ſeruut
vnum
tempo
prædic
ſeruut
ctum, v
tate ſec
boret.
pro ip
alibi d
lis alic
miniſt

AD COLOSS.

maiolem. Porro, quod veterem inter-
pretem sequutus, fructificat & crescit, con-
iunxi, ideo feci, quia in peruetustis exem-
plaribus additur vox *ἁγανόμωρον*, quam
crescens, interpretari licet.

Quemadmodum & didici-
stis ab Epaphra, dilecto conser-
uo nostro, qui est fidelis pro uo-
bis minister Christi.

Nunc Apostolum Colossensium no-
minat, quem commendat, breuiter qui-
dem si verba spectes, copiosissime verò, si
quid sub istis paucis verbis lateat, euoluas.
Primum enim vocat ipsum dilectum con-
seruum, quo titulo significat, eum non esse
vnum aliquem ex turba eorum, qui tum
temporis quauis occasione currebant &
prædicabant, Sed eximium quendam con-
seruum & commilitonem, eumque dile-
ctum, vt qui vera animi sinceritate & cari-
tate secum in propagando Euangelio la-
boret. Deinde vocat ipsum fidelem
pro ipsis ministrum Christi. Hoc enim, vt
alibi dicit, in ministris requiritur, vt fide-
lis aliquis inueniatur. Non enim satis est
ministrum esse, nisi rectum & fidele sit mi-
niste-

EPIST. PAULI

nisterium. Nec sufficit, si quis pastor vocetur, nisi fideliter in officio se gerat, qui vocatus est, neq; quicumq; vera docet, protinus est fidelis, sed qui Domino seruire, Christiꝫ regnum promouere pia doctrina ac honesta vita ex animo studet. Ut enim vitam ornare docendo: sic doctrinam ornare viuendo decet. Hic locus apertè militat contra pseudoapostolos Pappæ, qui satis esse putant titulum habere, & successionis prærogatiuam. Cùm interim parum solliciti sint de fide in officio præstanda. Deinde & illos (qui tamen de sincero Euangelio gloriantur) coarguit, qui aliud propositum habent, quàm Christi gloriam & Ecclesiæ ædificationem. Non enim pauci sunt, qui redituum maiorem, quàm animarum curam gerunt. Sint igitur ministri Euangelij huius Epaphræ imitatores, ac se fideles in sancto suo ministerio præbeant.

Qui & significauit nobis uestram dilectionem in spiritu.

His fauorem & gratiam Epaphræ conciliat apud Colossenses. Solemus enim eos magis amplecti, quos scimus erga nos sincere

cerè affe
nestè lo
eam, q
nibus f
de spi
discrit
ratoru
profic
nouate
hac dil
fit perf
subiect
carne e
Ideo q
& con
xai eti
les: ta
tur, &
tute sp
P
audiu
uobis
mini
Q
profect
ostendi

AD COLOSS.

cerè affectos esse, ac de nobis absentibus honestè loqui. Dilectionem in spiritu vocat eam, quæ per spiritum generatur in hominibus fidelibus, seu quæ proficiscitur à corde spiritu Dei reformato. Est enim hoc discrimen inter sanctorum & non re-generatorum dilectionem. Sanctorum dilectio proficiscitur (ut dixi) à corde spiritu renouato, quo purificantur affectus. Ideoque hæc dilectio est pura & sancta, etiam si non sit perfecta. Estimatur enim à sua causa & subiecto. Non re-generatorum dilectio ex carne est, quæ est impura & contaminata. Ideo quicquid ab ea nascitur, impurum est & contaminatum. Et tamen si σοφῶν φρονεῖς καὶ etiam in Ethnicis sunt per se laudabiles: tamen carnis viciositate contaminantur, & impuræ redduntur, cum contra virtute spiritus Christi in pijs sanctificantur.

Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non desinimus pro vobis orare & petere, ut impleamini agnitione eius.

Quantum gauisus sit Colossensium profectu in Evangelio, certissimo indicio ostendit. Nimirum, quòd assiduis preci-

C bus

EPIST. PAULI

bus oret, vt Deum plenius cognoscant.
Cum hac cognitione crescit fides & pietas.
Id quod declarat, cum finem addit, nimirum, vt dignè Domino ambulent.

In omni sapientia & prudentia spirituali.

In qua re consistat cognitio voluntatis Dei docet, nimirum vt rectè mentes instructæ sint in Dei cognitione, & postea prudenter exequamur ea, quæ docti sumus. Sapientia enim ad noticiam, Prudentiam ad actionem seu $\pi\sigma\acute{\alpha}\xi\iota\mu$ refertur. Non enim satis est seruum nouisse voluntatem heri sui, nisi etiam iuxta voluntatem eius faciat. Non ergo ociosam contemplationem rerum profitetur Theologia, sed efficacem noticiam voluntatis Dei requirit, vt mente, corde, lingua, adeoq; totis viribus incumbamus in hoc, vt iuxta verbum cognitum viuamus, vnde scriptum est: Per hoc scimus, quòd agnouimus eum, si iussa illius obseruamus, qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est. Dicuntur autem Iohanni seruare mandata Dei, qui pro humanæ fragilitatis capto, vitam suam student formare ad obsequium

quum I
quam r
dara D
tenend
efficax
ex co
gram
In om
hoc lo
tem g
tur, pe
n. acci
est, cor
racula

no, l
omn
tes, C
Dei.
M
dium i
dignè.
bono c
ne Dei
prop
enim

AD COLOSS.

quium Dei. Tamen si enim non potest quisquam mortalium ad plenum seruare mandata Dei: tamen hoc principium firmiter tenendum est, quod vera cognitio Dei sit efficax, placeatque Deo conatus noster, qui ex cognitione hac proficiscitur. Porro, grammatica hinc obseruanda est, cum dicitur In omni sapientia. Omnis enim particula hoc loco, ut saepe alias, non vniuersalitatem generis alicuius, sed rei cui adiungitur, perfectionem significat. Sic I. Corinth. 13. accipitur, Si habuero omnem fidem, id est, consummatissimam fidem edendi miracula.

Ut dignè ambuletis Domino, ut per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in cognitione Dei.

Multis verbis vtitur, quod magis studium in Colossensibus excitet. Ambulare dignè Domino, placere Domino, in omni bono opere fructificare, crescere in agnitione Dei. Haec omnia necessariò cohaerent, ut proprii effectus verè cognitionis Dei. Qui enim voluntatem Dei doctus est, in omni

C 2 sapien-

EPIST. PAULI

sapientia & prudentia spirituali, is dignè Domino ambulare studet: (ambulat autem dignè Domino, qui ipsius voluntati studet per omnia satisfacere) Qui ambulat dignè Domino, is haud dubiè Domino placet: Qui Domino placet, suo opere fructificat magis: Qui fructificat, is hunc fructum reportat, quòd crescat in cognitione Dei magis, donetur spirituali robore, tolerantia, patientia, gaudio, ideo sequitur:

Omni robore roborati, iuxta potentiam gloriæ ipsius, in omni tolerantia & patientia, cum gaudio.

Quia vires nostræ adeo diminutæ sunt & debilitatæ, vt nobis relictæ nihil dignum Domino faciamus, nec possimus fructificare, nisi quæ sunt mortis. Fructus enim radicem sapit. Ideo nunc addit de facultate fructificandi, quæ nobis suppeditatur à Domino, qui secundum gloriosam suam potentiam nos robustos & validos reddit, ad ea præstanda, quæ & ipsi grata sunt & nobis salutaria, ad omnem tolerantiam & patientiam cum gaudio.

Tole-

Toleran
erumna
pestant
ad ver
dio, se
fiduci
Huc p
Beati,
per it
gnum
gemit
beratic
pter eu
P
git, q
um, r
tatem
imper
donec
metam

VT
q
tiarum
tur in

AD COLOSS.

Tolerantia est, qua ferunt pii præsentibus ærumnas. Patientia est, qua patienter expectant liberationem. μακροθυμία enim ad verbum longanimitas est. Cum gaudio, scilicet spirituali, quod concipitur ex fiducia in Christum, & ex spe liberationis. Huc pertinet promissio Domini Matth: 5. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Qui igitur patitur, etsi gemit sub cruce, tamen gaudet intuens liberationem promissam, & est beatus propter euentum.

Porro, hæc periocha graphicè depingit, qualenam debeat esse piorum studium, nimirum ut ex verbo discant voluntatem Dei, petant robur præstandi ea, quæ imperantur, ac ita fructificent, crescantque, donec suum cursum absoluerint, & ad metam peruenerint.

Secunda Epistolæ pars.

UT sibi viam sternat Apostolus ad sequentem catagraphen, redit ad gratiarum actionem. Nam hac ratione dilabitur in secundam Epistolæ partem, quam

EPIST. PAULI

exegeticam esse dixi. Continet autem plenam descriptionem Christi, & commemorationem beneficiorum ipsius, ut ita non solum confirmet doctrinam Epaphræ parochi Colossensium, verum etiam plenam Catechesin tradat de Christo eiusq; beneficijs, aduersus omnes corruptelas Iudaicas & alias, quæ tum contra personam, tum contra officium Christi eo tempore spargebantur, ad obruendam lucem Euangelij. Porro, huius descriptionis hic est ordo. Primum, gratiam Patris cœlestis erga nos describit. Deinde beneficia Christi commemorat, describitq; Christi personam. Tum accommodat ad ὑπόθεσιν, Christi beneficia communicata Colossensibus, ostendendo ea ad omnes, qui Christum fide recipiunt, pertinere. Venit enim Christus ad seruandum, quod perierat. Hinc dilabitur in commendationem ministerij verbij, per quod illa beneficia nobis offeruntur.

Gratias agentes Deo & patri.

Ita habent emendatiora exemplaria græca. Quoties has duas voces coniungit scriptura, ex priore, nempe Dei appellatio

lacione.
eius pr
tare, v
conci
offens
appe
ternu
mum
Dei fi
mus e
trem,
hoc p
bus n
trem
respō
ctrin
da p
ctrina

Q
part
mine
C
ficijs
neos
dirate
Hic p

LI
 AD COLOSS.

latione, discamus maiestatem Dei intueri, eius praesentiam & omnipotentiam cogitare, unde in cordibus nostris timor Dei concipiendus est, ne tantam maiestatem offendamus. Ex posteriori, nempe Patris appellatione, discamus affectum Dei paternum erga nos, unde in mentem primum nobis veniat, quod per unigenitum Dei filium in hunc dignitatis gradum sumus euecti, quod Deum habeamus patrem, ac ipsius censeamur filij. Deinde ex hoc paterno affectu accendatur in cordibus nostris vera erga clementissimum patrem fiducia. Sic enim decet, ut noticiae respondeat affectus & actio, unde fit, ut doctrina non sit ociosa contemplatio, sed corda penetret, ibique varios motus pro doctrinae diuersitate excitet.

Qui idoneos nos reddidit, in partem sortis sanctorum in lumine.

Causa gratiarum actionis est à beneficijs patris coelestis, qui nos reddidit idoneos ad participandam sanctorum hereditatem in lumine, id est, in regno Christi. Hic primum obserua, quod nostrae salutis

C 4 prin-

EPIST. PAULI

principium sit paterna patris cœlestis gratia. Deinde, quòd ex nobis ipsiis minimè sumus idonei ad tantam & tam gloriosam hæreditatis participationem, qui natura sumus filij iræ, & in tenebrarum regno propter peccatum constituti. Humiliemur igitur ac seponamus omnem arrogantiam, prostrati nudi coram patre cœlesti, & certa fiducia expectantes à Deo, quod adeò paternè promittit.

Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ.

Expositio est præcedentis sententiæ. Apertius enim & clarius, quomodo nos Deus idoneos reddiderit, vt essemus confortes sanctorum in lumine, exponit. Obserua *ἀντίθεσιν* duorum regnorum, quorum ALTERVM est tenebrarum, id est, ignorantia Dei, luctus, exitij, perditionis, cuius princeps est Satan, in quod regnum propter peccatum totus mundus demersus est. Hoc regnum, vt vitij munitur, ambitur flagitijs, turres habet crimina & arma quarumcunq; turpitudinum molimina: Ita ipsius potestas in mortem damnationemq;

nemq; e
litant tē
lucis, ic
nis &
in que
ferim
gnun
filio v
bet, in
adopt
riam.

P
plus
quã
de sul
se, cu
haud
dilect
vt vn
ab are

I
nem
mils
Christ

AD COLOSS.

nemq̄ eorum, qui sub Satana principe militant tēdit. ALTERVM regnum est regnū lucis, id est, noticiæ Dei, gaudij, liberationis & salutis, cuius princeps est Christus, in quod regnum ex sola Dei gratia transferimur. Atq; ideo addit Paulus, in regnum filij dilectionis suæ. In Christo enim filio vnigenito & coæterno, caros nos habet, in hoc elegit, in hoc vocauit, credentes adoptauit & iustificauit, in sui nominis gloriam.

Porro cum dicit, Filij dilectionis suæ, plus credo Paulum voluisse insinuare, quàm si dixisset, filij dilecti. Nam & Filium de substantia Patris, & eundem causam esse, cur Deus nos diligat, hoc Epitheto haud dubiè significat. Nos enim sumus dilecti in ipso, ipse verò patris dilectio est, vt vnigenitus filius, de substantia patris ab æterno natus.

In quo habemus redemptionem, per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum.

Modus translationis nostri in regnum Christi exprimitur. Autor est filius Dei

C 5 Iesus

EPIST. PAULI

Iesus Christus patri obtemperans. Meritum est sanguis Christi, hoc est, hostia propitiatoria, qua omnia peccata mundi expiantur, iuxta illud: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Item, Sanguis Christi emundat nos ab omni ἀνομία. Cum hoc precio pugnat vniuersa doctrina Patris, de satisfactionibus, meritis & indulgentiis &c. Redemptio huius satisfactoriæ hostiæ & fructus, est remissio peccatorum, hoc est, absolutio seu iustificatio à peccatis, quam oportet fide accipere. Hic rursus ruit, quicquid homines de salute consequenda comminiscuntur, extra Christum. Ad huius loci vberiore declarationem referatur tertium caput ad Romanos, ab hoc loco, Nunc autem sine lege iusticia Dei &c. vsq; ad finem capitis.

Qui est imago Dei inuisibilis.

Summam beneficiorum Christi proximè præcedente sententia complexus est, iam personæ descriptionem iustam aggreditur, ac Primum ostendit, quæ sit natura filij Dei. Deinde, quanta potentia sit ipsius. Tertio, quale sit regnum eius peculiare.

Ut

Ut aut
cat eur
citer, s
intelli
Prim
de, c
Tum
& qu
us inu
fibilis
næ et
hinc c

I
enim
tio, ic
anim
tat ali
ti ping
quis h
quasi c
tuetur
modu
menta
absent
ferat &
esse p
manif

AD COLOSS.

Vt autem naturam filij Dei ostendat, vocat eum imaginem Dei, idque non simpliciter, sed Dei inuisibilis. Hoc vt dextrè intelligamus, ordinè hæc excutienda sunt. Primum, quid sit imago in genere. Deinde, quid, quotuplexque sit imago Dei. Tum, quomodo Christus sit imago Dei, & quomodo in Christo imago Dei, Deus inuisibilis, reddatur quodammodo visibilis. Postremò, quid fides cum doctrinæ tum consolationis & exhortationis hinc capiat.

Imago quid sit, non est obscurum. Est enim rei alicuius expressio seu representatio, idque cum in anima hominis, tum extra animam. Cum enim mens humana cogitat aliquid, imaginem quandam rei veluti pingit & delineat, vt quoties cogitat aliquis hominem notum absentem, mente quasi delineat corporis figuram, quam intuetur de absente cogitans. Ad eundem modum pictor manu exprimit delineamenta corporis, cuius imaginem pingit, vt absentis formam, quantum fieri potest, referat & representet picta imago. Hanc esse propriam significationem imaginis manifestum est, quam appellationem verbum

EPIST. PAULI

bum Dei accommodat filio Dei, vt aliquo modo vmbra quasdam tenues tantæ rei cōsideremus, ac vocat imaginem Dei, quæ ipsum Deum repræsentat & refert. Sed hæc duplex est, naturalis nimirum, & gratuita. Naturalis Dei imago in solo Christo est, & est duplex, Essentialis, & per gloriam virtutis. Essentialis est eiusdem essentia cum patre, coæterna & coæqualis. Vt enim in nobis cogitatio format imagines rerum, de quibus cogitamus: Ita Pater æternus sese ab æterno intuens & cogitans, gignit imaginem sui. Sed nos non transfundimus substantiam in imagines illas in mente formatas, quæ reipsa sunt subitæ & euanescentes actiones. At Pater æternus ab æterno gignit imaginem, communicata ipsi essentia. Hanc essentialem Dei imaginem, hoc est, Christum dominum, Epistola ad Hebræos vocat characterem substantiæ Patris, hoc est, imaginem substantialem, qua filius est ὁμοῖος cum persona patris, vocatur & λόγος eadem ratione. Vt enim in nobis imago concepta est λόγος, id est, verbum mentale: ita filius Dei λόγος est æterni patris, ineffabili ratione communicata essentia ab æterno. Imago Dei per gloriam virtutis
(quam

(quar
gloria
per op
& pa
lunt
tum
imm
virtu
mant
imag
lippe
quon
Hilar
ræ, re
milit
sti pi
qua
dant
hæc v
lis tril
enim p
cation
Christ
go æt
tiam,

F
secun

AD COLOSS.

(quam Epistola ad Hebræos ἀπαύγασμα
gloriæ vocat) est, quæ refulget in Christo
per operum diuinorum virtutem, in qua
& patris cœlestis potentia gloriosa, & vo-
luntas paterna conspicitur. Ita enim se to-
tum in Christo patefecit Deus, vt in ipso
immensam suam bonitatem, sapientiam,
virtutem ac εὐλαβηρωπίαν erga genus hu-
manum, in solidum declarauerit. De hac
imagine loquitur Dominus Iohan:14. Phi-
lippe, qui videt me, videt & Patrem. Et
quoniam virtutis similitudo (vt inquit
Hilarius) non potest esse dissimilis natu-
ræ, rectè ex virtutis similitudine essentiæ si-
militudo concluditur. Virtus enim Chri-
sti præsentis diuinitatis visibilis est imago,
qua Deus nobis, per se inuisibilis, quo-
dammodo redditur visibilis. Nec potest
hæc virtutis gloria Prophetis aut Aposto-
lis tribui, qui diuina opera ediderunt. Non
enim propria, sed Christi virtute & inuo-
catione id fecerunt, ad confirmandam
Christi gloriam. Atq; ita Christus est ima-
go æterna æterni Patris, primum per essen-
tiam, deinde per virtutis gloriam.

Porro, imago Dei per gratiam ea est,
secundum quam primus homo factus &
for-

EPIST. PAULI

formatus fuit, iuxta illud Genes. 1. Faciamus hominem in imagine nostra, & secundum similitudinem nostram. Hæc imago per lapsum Adæ abolita est, & à Christo rursus per regenerationis gratiam reparatur. Quare ex reparatione iudicandum est, quid qualisq; fuerit illa imago. Paulus ad Ephes. 4. in hunc modum scribit: Deponite iuxta priorem conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur iuxta concupiscentias erroris. Renouamini verò spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iusticia & sanctitate veritatis. Et ad Coloss. 3. Exuentes veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui renouatur in agnitione Dei, secundum imaginem eius, qui creauit illum. Ex his duobus Pauli testimonijs perspicuè intelligi potest, quid qualisq; sit imago illa, iuxta quam conditus fuit primus homo, quæ eadem reparatur in homine per Christum. Primum itaq; hîc consideretur ἀντίθεσις noui & veteris hominis. Deinde quid singulis tribuatur, ex quibus clara concluditur imaginis definitio. Vetus homo extra dubium est viciolitas omnis, quæ irrepsit in hominem per lapsum Adæ. Nouus homo

homo est
nascitur.
concupi
buunt
sanctita
homo
homo
scitur,
nem est
mens a
tempera
quum
est sum
Deum
um De
uius, it
mentis
& cord
volunt
mus. I
siderari
xat d
tis, cor
virium
formis
deratu
dē fit i
onem p
corde d

AD COLOSS.

homo est, qui per regenerationis gratiam nascitur. Veteri homini tribuuntur error, concupiscentia, prauæ actiones. Nouo tribuuntur agnitio Dei, mentis renouatio, sanctitas, iusticia &c. Cum ergo nouus homo ab imagine Dei dicatur, & nouus homo sit, qui ex regenerationis gratia nascitur, sequitur imaginis huius reparationem esse spiritualem regenerationem, qua mens agnoscit Deum, voluntas Deo obtemperat, & affectus omnes Deo in obsequium addicuntur. Proinde imago Dei est summa integritas mentis agnoscentis Deum, cordis obedientis Deo, & affectuum Deo subiectorum. Aut (si placet) breuius, in hunc modum: Imago Dei est veramentis lux seu noticia de Deo, voluntatis & cordis conuersio ad Deum, ac libertas voluntatis, qua Deo liberè obtemperamus. Et debet hæc imago dupliciter considerari. Primum in Christo homine, id quæ κατ' ἄλογον, & est summa integritas mentis, cordis, affectuum, atque adeo omnium virium in Christo homine, qua Deo conformis est. Deinde in alijs hominibus consideratur imago Dei, quæ in regeneratis quidē fit indies illustrior, post verò resurrectionem perficietur, quando non solū mente, corde & affectibus, verū etiam corporibus

Chri-

EPIST. PAULI

Christo conformes erimus, quemadmodum Paulus 1. Corinth: 15. & ad Philip: 3. docet. Porro, quod Paulus 1. Corinth: 11. virum imaginem & gloriam Dei dicat, id alio fit sensu. Non enim pertinet ad sanctitatem & puritatem cordis, sed ad externam ordinationem Dei, qua vir mulierem antecellit, In qua re gloria seu imago Dei quodammodo conspicitur, quemadmodum in omni principatu.

Iam doctrinæ colligantur necessariae, cum ad nos confirmandos, tum ad confundendos aduersarios. Primum igitur ex eo, quod Christus dicatur imago Dei, qui est inuisibilis, colligantur duæ doctrinæ. Prior, quod Christus sit natura Deus, est enim naturalis & substantialis imago Dei. Deinde, quod Christus sit alia persona à Deo patre. Neque enim ipse sibi (inquit Hilarius) imago est quisquam, sed eum, cuius imago est, necesse est ut imago demonstret. Imago etenim est rei ad rem coæquandæ imaginata & indiscreta similitudo. Est ergo pater, est & filius, quia imago patris est filius. Et qui imago est, ut verè imago sit, speciem necesse est & naturam, & essentiam, secundum quod imago est, in
se ha-

se habet
ut hic
fidei
alios
perso
& pi
get,
pecca
dies
magis
do im
que v
mus.

tura
aturæ
turam
enim
ante o
relligi
& que
randu
cludit
vel in
omne
omne

EPIST. PAULI

turam, quod soli æterno Deo conuenit, qui est Pater, λόγος & Spiritus sanctus. Quare, cum filius Dei hinc primogenitus omnis creaturæ dicatur, Sequitur eum minimè in creaturarum album cogendum esse, ut qui veluti primogenitus: ita & vnigenitus sit filius Dei, solus ab essentia Patris ab æterno genitus. Hinc igitur obseruemus discrimen inter Christum & creaturas. Item inter Christum filium Dei vnigenitum, & alios non natura, sed adoptione filios, qui nascuntur quidem à Deo, non tamen à substantia Dei, sed per regenerationis gratiam cum in Deum credunt, Ioan. i. Dedit potestatem ut filij Dei fierent, qui credunt in nomen eius. Hi ergo incipiunt esse filij, qui antea non erant. Ille primogenitus ac vnigenitus Dei filius ab æterno est æternus filius per naturam.

Quoniam in ipso creata sunt omnia.

Ratio proximè præcedentis propositionis ab ordine causarum & effectuum. Omnia per ipsum creata sunt. Ergo ipse est ante omnia. Neque enim fieri potest, ut causa suus effectus sit prior. Præpositio

¶

AD COLOSS.

¶ hinc pro *diā* ponitur, mox enim eandem sententiam repetens *diā* αὐτὸς dicit, ut ad causam efficientem referatur seu medium, per quod omnes res sunt conditæ.

Quæ in cœlis & quæ in terra.

Amplificat rationem diuisione generis, quæ diuisio ab applicitis seu locis rerum creaturarum sumta est. Nam cœlum & terra receptacula sunt creaturarum.

Visibilia & inuisibilia.

Subdiuisio à rerum qualitate. Quicquid rerum est cum visibilium, tum inuisibilium in cœlis & in terra, per Christum conditum esse.

Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates.

Omissa priori rerum, nempe visibilium specie, alteram, quæ est rerum inuisibilium subdiuidit, ne quis eximeret angelos, aut alias creaturas eximias Dei inuisibiles. Ponit autem hic quatuor voces, quarum Primum significata assigna-

D 2 bo,

EPIST. PAULI

bo. Deinde, quid Paulus ex his concludi velit, ostendam. *ἑρὸν* proprie significat sellam seu sedile, deinde *κατ' ἄροχλὸν* solium iudiciarium, seu palatium regale, unde metonymicè ipsam regiam dignitatem significat. Psalm: 44. Thronus tuus Deus in seculum seculi. Interdum per thronos, maiestatis diuinæ nuncios, nimirum angelos intelligunt, quemadmodum hunc præsentem locum veteres interpretantur. Reliquæ tres voces sunt, dominationes, principatus, potestates, quarum Prima significatur relatio superiorum ad inferiores, qua domini subditis dominantur & imperant. Altera significatur principatus ipse seu eminentiæ dignitas. Tertia, ius imperij notatur. His appellationibus non distinguuntur angelorum ordines, sed potentia & gloria Dei indicatur, qui per angelos agit. Hi ideo potestates, dominationes & principatus dicuntur, quia exercent potestatem sibi à Deo datam per Christum, per quem creati sunt. Sed quò hæc spectant? Paulus hac distributione omnes creaturas in ordinem cogit, & subijcit ei, per quem omnes creaturæ sunt conditæ, idè vt emineat diuina Christi gloria, qui est primogenitus omnis creaturæ.

Omnia

O
sum
omn
stun

F
to vn
creatur
simul e
dam, q
feritur,
mum,
ipsius
quòd
gloria
ipsum
ria Ch
rum c
omnia
colligi
confi
tia, q
feruat
um n
tiam
nos c
re, &

AD COLOSS.

Omnia per ipsum & in ipsum
 creata sunt, & ipse est ante
 omnia, & omnia in ipso consi-
 stunt.

Post distributionem, ad genus addi-
 to vniuersali signo, redit, ne quis vllam
 creaturam ab imperio Christi exciperet, &
 simul est congeries attributorum quorun-
 dam, quibus diuinitas & gloria Christi as-
 feritur, & quatuor Christo tribuuntur. Pri-
 mum, quòd omnia sunt per ipsum: vnde
 ipsius diuina potentia astruitur. Deinde,
 quòd omnia sunt in ipsum, id est, in ipsius
 gloriam & laudem, seu in eum finem, vt
 ipsum glorificent & celebrent: vnde & glo-
 ria Christi diuina, & finis rerum condita-
 rum concluditur. Tertio, quòd sit ante
 omnia: vnde rursus æterna eius diuinitas
 colligitur. Quarto, quòd omnia in ipso
 consistant: vnde ipsius æterna prouiden-
 tia, qua omnes res, quasq; in suo statu con-
 seruat, commendatur. Hæc omnia iudici-
 um nostrum de filio Dei formare ac fidu-
 tiam in ipsum alere debent, vt cogitemus
 nos ortum nostrum per Christum habe-
 re, & eò conditos esse, vt ipse à nobis glo-

D 3 rifice-

EPIST. PAULI

rificetur. Hunc nostræ conditionis finem
Diabolus impedire conatus, hominem in
peccatum pertraxit, vnde rursus libera-
mur credentes per eundem, per quem pri-
mum creati sumus. Quare, Christo non
solum primam creationem, verum etiam
παλιγγενεσίαν, qua efficimur filij Dei, de-
bemus.

Et ipse est caput corporis Ec-
clesiæ.

Ostendit, quæ sit natura filij Dei, quan-
taq; potentia & gloria, nunc quale sit eius
regnum peculiare in Ecclesia, declarat. Ac
primum vocat ipsum caput corporis Ec-
clesiæ, qua appellatione quatuor nobis ex-
pendenda insinuantur. Primū, qualis nam
sit mystica illa coniunctio Christi cum Ec-
clesia. Secundum, quanta Ecclesiæ bene-
ficia à Christo capite conferantur. Terti-
um, imperium Christi in Ecclesia. Quar-
tum, qualis nam sit vnio membrorum, seu
quomodo in corpus Ecclesiæ reponamur,
coalescamus ac crescamos.

Quantum quidem ad primum atti-
net, hoc tenendum est. Quemadmodum
caput naturale certis iuncturis, cum suo
corpo-

corpore
& homo
ri suo r
est. Vr
pit. Na
clesiam
put co
poris c
cruce p
mitatib
aliquan
ficabit
glorifi
ærum
C
Christi
modo
ra, infi
suam v
Ecclesiæ
tam ca
est. Ser
uos à c
mnib
pro cu
Christi
suo sp
ctus s

AD COLOSS.

corpore coniungitur: Ita Christus Deus & homo, arcano quodam vinculo, corpori suo mystico, quod est Ecclesia, iunctus est. Vnde fides geminum fructum percipit. Nam inde & affectum Christi erga Ecclesiam discit. Quemadmodum enim caput corpori prouidet: Ita Christus sui corporis curam gerit, & consolationem sub cruce petit. Vt enim ipse ab omnibus calamitatibus gloriosè liberatus est: Ita & nos aliquando cum capite liberamur & glorificabimur. Neque enim fieri potest, vt caput glorificatum, sua membra in perpetuis ærumnis relinquat.

Quanta igitur sint beneficia, quæ Christus suæ Ecclesiæ præstat, quodammodo hîc similitudine, quamuis implicita, insinuatur. Vt enim corpus omnem suam vitam ac vigorem ducit à capite: Ita Ecclesia salutem omnem ac uigorem & vitam capiti Christo acceptam ferat, necesse est. Seu quemadmodum spiritus per neruos à cerebro ipso descendens, sensum omnibus membris alioqui inefficacibus, pro cuiusq; proportione communicat: sic Christus nos sua membra alioqui mortua, suo spiritu uiuificat, vt iam uiui facti fructus spiritus edere valeamus. Hinc vt fi-

EPIST. PAULI

des salutem omnem ac vitam in solo Christo residere: Ita in solum illum omnem fiduciam collocare discit.

Imperium Christi in Ecclesia est veluti capitis in corpus. In Ecclesia enim seu in regno spiritali praesidet hic monarcha Iesus Christus, qui solus in regno suo ἀνωκεφάλως est. Ex quo fides non solum colligit falli omnes, qui Ecclesiae aliud esse caput quam Iesum Christum sentiunt, verum etiam monetur, ut subiiciat se huic Monarchae, ei que seruiat in iusticia & sanctitate, omnibus diebus vitae suae.

Corporis igitur metaphora significatur, qualis nam sit unio Ecclesiae, & quomodo in corpus Ecclesiae aptemur, coalescamus & crescamus. Hanc unionem, hanc mutuam connexionem & incrementum Paulus ad Ephes. 4. his verbis describit: Adolescamus in eum per omnia, qui est caput, nempe Christus, ex quo totum corpus compositum & compactum, per omnem iuncturam subministrationis, secundum efficaciam in mensuram uniuscuiusque partis, incrementum corporis facit, in aedificationem sui in caritate. Hic Paulus vocat Ecclesiam corpus, non quoduis, sed

sed cor
stolus
est, ita
mem
neq
voc
dar
sti, h
com
μω
subij
nis, h
tibus
cat &
à cap
nefic
hære
mod
mem
te de
myst
perci
est, &
tum
dicit
exer
guli

AD COLOSS.

sed compositum, seu vt significantius Apostolus loquitur, *συναρμοολογόμενον*, hoc est, ita constructum, vt apta proportione membra sibi mutuò cohæreant, concinneq; respondeant. Significatur igitur hac voce, membrorum inter se relatio quædam, & proportio debita in Corpore Christi, hoc est, Ecclesia. Deinde, idem corpus compactum esse dicit, græcè *συμβιβασόμενον*, id est, ita connexum, vt aptè capiti subiiciatur per iuncturam subministratio- nis, hoc est, per iuncturas, quibus median- tibus, vnum membrum alteri communi- cat & subministrat vitalem spiritum, qui à capite per omnia membra corporis be- neficio iuncturarum (quibus membra co- hærent) diffunditur, idq; efficaciter pro modo cuiusq; membri. Vt enim alia membra plus quàm alia de spiritu ex capi- te descendente percipiunt : Sic membra mystici corporis Christi, ex spiritu Christi percipiunt, prout singulis commodum est, & vtile ad totius corporis incremen- tum. Quod quidem corpus tum crescere dicitur, cum in noticia Christi & pietatis exercitijs maiora incrementa sumunt sin- guli Christiani.

Ex his iam patere existimo, quantam

D 5 doctri-

EPIST. PAULI

doctrinam contineat in se breuius hæc Pauli propositio: Christus est caput corporis Ecclesiæ, vnde in genere confirmatur articulus fidei nostrę de Ecclesia, Et admonemur, vt fide Christo capiti adhæreamus, ac mutus dilectionis officijs inter nos coalescamus.

Ipse est principium, primogenitus ex mortuis.

Hanc propositionem in hunc modum resoluit Athanasius: Principium resurrectionis est ille, quia primus omnium resurrexit, & quia dolores mortis dissoluit, merito primogenitus dicitur. Vocabulum ἀρχῆς potest accipi pro primitijs, vt sit allusio ad frugum primitias, quæ Domino offerebantur in veteri testamento. Ac tunc potest resolui propositio in hunc sensum, vt manipulo aliquo primitiarum oblato, reliquæ messi benedicebatur: ita vno Domino resurgente tanquam patri cœlesti oblato, vis viuifica resurrectionis Christi ad nos omnes diffunditur. Vt veluti is nunc resurrexit: ita & nos suo tempore resurgamus. Duabus igitur de causis dicitur principium, seu primitię, seu primoge-

mogenit
ipse prin
turus.
tionis
Vnde
rinh:
rum e
rum p
quod
tor rer
est gen
hinc at
de qu
ad ve
ad po
ction
rectic
dem
rator
strem
missæ
terea
cont
quod
taren
nost
viue
land

AD COLOSS.

mogenitus mortuorum. Primum, quia ipse primus resurrexit, non amplius moriturus. Deinde, quia virtus nostræ resurrectionis in Christi resurrectione includitur. Unde firma est consequentia Pauli 1. Corinth: 15. Si Christus resurrexit, mortuorum erit resurrectio. Est enim ipse mortuorum primitiæ. Hinc Primum discamus, quòd quemadmodum Christus est creator rerum omnium: ita quoque reparator est generis humanis. Deinde confirmetur hinc articulus resurrectionis mortuorum, de qua dum cogitamus, respicere oportet ad verbum promissionis de resurrectione, ad potentiam Dei & ad primitias resurrectionis, in quibus primitiis & nostra resurrectio sanctificata est. Horum primum fidem resurrectionis docet: Medium cœcæ rationis absurda argumenta euertit. Postremum demonstratio euidens est promissæ resurrectionis & exemplum. Præterea sit hic locus auxiliare pharmacum contra omnes ærumnas præsentis vitæ, quòd fit dum rectè meditamur hanc salutarem resurrectionem, per totam vitam nostram, resurgendo quidem à peccato, viuendo verò in nouitate vitæ, & anhelando ad immortalitatis gloriam. Est enim
 spiri-

reuius hae
 ft caput cor
 e confirmat
 fia, Et admo
 piti adhære
 ficis inter m

 n, primo

 in hunc mo
 Principium
 rimus omni
 s mortis del
 dicitur. V
 i pro primi
 rimitas, qu
 veteri testam
 propositio in
 liquo primiti
 enedicebatur
 re tanquam
 fica resurrecti
 funditur. V
 a & nos suo
 us igitur de
 primitiis, seu
 mag

EPIST. PAULI

spiritualis regeneratio, meditatio futuræ resurrectionis & æternæ beatitudinis credentium, quæ resurrectionem sequetur. Contrà moneantur impœnitentes de æternis supplicijs, quæ sine fine luent, nisi hîc per pœnitentiam ad Deum fuerint conuersi.

Vt sit in omnibus ipse primatum tenens.

Quò pertineant ea, quæ dixerat, ostendit, & colligit Christum, dominum & principem esse vniuersorum, vt qui ante omnia natus ex Deo, cuncta creauerit, qui accepta carne, de virgine natus sit, deinde & mortuus, vt Ecclesiæ caput esset, qui resurrexit, vt quæ primum creauerat, iterum recrearet & reformaret, vt semper sit in omnibus primus ac princeps agnoscendus & colendus. In Christi igitur honorem sacrilegè perrumpunt, qui creaturis hanc Christi gloriam tribuunt.

Quoniam in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.

Ratio

Rati
Placuit
id est, ip
sapienti
bitare i
Ecclesi
doctri
aliund
ex plen
bitat. I
filio, v
non fol
in se c
gloria
quot
cular
bono
stum
plenit
carer.
recum
ab ho
I
liare
C
bono
fiam

AD COLOSS.

Ratio primatus Christi in Ecclesia.
Placuit Deo patri omnem plenitudinem,
id est, ipsum fontem omnium bonorum,
sapientiæ, iusticiæ, sanctitatis & salutis ha-
bitare in Christo. Igitur iure primatum in
Ecclesia sibi vendicat. Hæc confirmant
doctrinam Ecclesiæ contra iusticiarios, qui
aliundè petunt iusticiam & salutem, quam
ex plenitudine hac, quæ in Christo inha-
bitat. Nam si omnis plenitudo habitat in
filio, vt omnes ex eo sumamus, sequitur
non solum ipsum vnicum salutis autorem
in se credentium esse, verum etiam quòd
gloriæ & honori Christi detrahant, quot-
quot aliunde vel minimam salutis parti-
culam quærendam docent. Si enim vlla
bonorum aut salutis pars esset extra Chri-
stum quærenda, perperam Paulus omnem
plenitudinem Christo tribendam prædi-
caret. Quarè, in hunc solum firma fiducia
recumbamus, & hauriamus omnia bona
ab hoc omnis bonitatis fonte.

Et per ipsum omnia reconci-
liare sibi.

Quid fructus ex plenitudine omnium
bonorum in Christo habitante ad Eccle-
siam perueniat, hac propositione docet.
Pleni-

EPIST. PAULI

Plenitudo enim illa eò pertinet, vt per CHRISTVM Pater cœlestis offensus, reconcilietur cum homine. Est ergo hic honos reconciliationis solî Christo tribudus. Quarè errant omnes, qui Deum placari putant aliâ quavis re, quàm per vnicum filium.

Pacificans per sanguinem crucis eius per ipsum.

Modum reconciliationis exprimit. Per sanguinem crucis, ipsam Christi victimam & obedientiam intelligit, quæ est λύτρον & precium redemptionis seu reconciliationis nostri cum Deo. Hinc canunt Angeli nato Christo, *Gloria in excelsis Deo, in terra Pax.* Hæc pax est mutuus consensus Dei & hominis : Dei quidem, remittis offensam, propter victimam & interpellationem mediatoris Iesu Christi; Hominis verò accipientis fide oblatam remissionem offensæ. Vnde ad Deum accessum nactus homo, huius pacis fructum expectat vitam æternam.

Siue quæ in terra, siue quæ in cœlis sunt.

Quo-

Quæ
facta ex
nimirum
pertine
gelos
confir
extra
homi
berant
tur, vt
concor
parta.

E
abal
peril
uit,
mor
A
ad vtrò
plicat
vt dil
quante
collati
nis eo
cator
per p

LI
tinet, vt pe
lestis offendit
Est ergo hi
Christo tribu
qui Deum pla
quàm per vn
anguinem
is exprimit
Christi victi
elligit, quæ
ionis seu rec
o. Hinc car
oria in exte
ax. Hæc pax
& hominis: I
tam, propter v
m mediatoris
accipientis fide
tæ. Vnde ad
mo, huius pax
æternam.
ra, siue qua
Que

AD COLOSS.

Quousq; se pacificatio per Christum facta extendit, distributione hac indicat, nimirum quòd ad homines & angelos pertineat, sed diuersimodè. Vt enim angelos mutationi & defectiõni obnoxios confirmat, quòd perpetuum suum statum extra defectiõnis periculum retineant: Ita homines cum à perditione commerita liberantur, tum beatitudine æterna donantur, vt ita in cœlis & terra firma stet pax & concordia, per Christum pacificatorem, parta.

Et uos, qui aliquando eratis abalienati & inimici sensu in operibus malis, nunc reconciliauit, in corpore carnis suæ per mortem.

Accommodat doctrinam generalem ad ὑπόθεσις. Ipsi enim Colossensibus applicat beneficia Christi, quæ recensuit. Et vt diligentius perpendant Colossenses quanta bona per Christum consecuti sint, collationem duplicis status seu conditionis eorum adhibet. Ante quidem pacificationem peractam per Christum, sibiq; per prædicationem communicatam, fuerunt

8 9

EPIST. PAULI

runt vt reliqui, abalienati & inimici Dei, idq̃ sensu seu cogitatione & voluntate, id quod satis ipsorum praua opera docebant, quæ non nisi ex prauo sensu & voluntate à Deo auersa proficisci potuerunt. Pacificatione verò facta ac communicata ipsis per Euangelium, reconciliati sunt, hoc est, ad Deum conuersi, atq̃ adeo ipsius amici facti sunt, per corpus Christi humanum in mortem traditum, ad expianda hominum peccata.

Sine itaq̃ Christi victima abalienati sunt homines à Deo, eiusq̃ inimici censentur. Contrà verò per victimam Christi, dum in ipsum creditur, amici imò filij Dei efficiuntur homines. Admoneat igitur hic locus nos cum nostræ miseræ, tum felicitatis. Miseræ quidem, dum extra Christum erramus, hostes & inimici Dei, destinati pœnis æternis. Felicitatis verò, dum Christum reconciliatorem firma fide apprehendimus, per quem æternæ beatitudinis efficimur consortes.

Vt exhiberet uos sanctos & immaculatos & irreprehensibiles coram se.

Ad

Ad
stum de
Deo far
les. C
qualis
Primu
proba
rum c
& pro
mus a
delicet
iplos r
Tum,
ἀνέγει
vllum
hil ad
cari d
tes ad
tatis a
mum
neficio
tionis
nobis
ctifica
Non
peccat
ruamu
simul

AD COLOSS.

Ad quid reconciliemur Deo per Christum docet, nimirum ut sistamur coram Deo sancti, immaculati & irreprehensibiles. Quibus verbis breuissimè describit qualis nam Christiana vita esse debeat. Primum requiritur sanctitas, qua Deo approbamus, dum purificati fide Deo verum cultum præstamus, relictis Ethnicis & prophanis erroribus. Deinde, ut simus ἄμωμοι, id est, immaculati, dum videlicet bonam conscientiam apud nos ipsos retinemus, exuto corpore peccati. Tum, ut simus irreprehensibiles, græcè ἀνέγκλητοι, id est, tales in quos nemo iure vllum crimen possit impingere, seu qui nihil admiserunt, cuius ob causam in ius vocari debeant. Has tres vitæ Christianæ partes ad Titum 2. modestiæ, iusticiæ & pietatis appellationibus intelligit. Hinc primum discamus, cum reconciliationis beneficio coniunctam esse gratiam regenerationis spiritualis. Nam ut Christus est nobis à Deo natus iusticia: ita etiam sanctificatio, quæ in vitæ nouitate relucet. Non igitur consequimur remissionem peccatorum, ut postea veluti laxatis frenis ruamus præcipites in quæuis flagitia, sed simul donamur Spiritu sancto, per quem

E rege-

EPIST. PAULI

regeneramur indies magis magisque. Prone de hæc duo obseruemus. Vnum, quòd sine reconciliatione nemo ad innocentiam peruenire verè possit. Alterum, quòd vitæ nouitas seu regeneratio, vt perpetuò reconciliatione coniuncta est: ita firmissimum reconciliationis factæ indicium existit. Vbi enim iuxta carnem viuatur, ibi spiritus dominium nullum est.

Siquidem permanetis in fide fundati & firmi, & non dimouemini à spe Euangelij, quod audistis, & quod prædicatum est apud uniuersam creaturam, quæ sub cælo est, cuius factus sum ego Paulus minister.

Quomodo rata sit futura reconciliatio, & quomodo sanctitati & innocentia studere possint Colossenses, his verbis docetur. Requiritur enim ad vtrumque fidei stabilitas & perseuerantia in doctrina Euangelij, vnde spes salutis concipitur. Obseruandum hinc Primum, quòd vt fidem facit instrumentum, quo reconciliatio recipitur

pitur & p
ctitatis &
stituit, cu
angelij, i
um præ
Stoicas
quòd i
relabi i
te excid
vt qui p
pergam
hæream
operant
tur & a
sistam
quit: C
creatur
quod
prædic
niuersu
strum
pertine
cepta
Pleud
Euang
lus cæ
cuisse
farum

AD COLOSS.

pitur & possidetur : ita eandem omnis sanctitatis & innocentiae fundamentum constituit, cum qua fide coniuncta est spes Evangelij, id est, spes salutis, quam Evangelium praedicat. Deinde obseruetur contra Stoicas imaginationes de praedestinatione, quod in fide fundati & iustificati, possint relabi in pristinam impietatem, & ita salute excidere, Roman: II. Vnde monemur, ut qui primitias fidei percepimus, strenue pergamus, ac usque ad finem constanter adhaereamus doctrinae Evangelij, unde fides, operante Spiritu sancto, concipitur, alitur & augetur, modo ipsi maligne non resistamus spiritui Dei. Praeterea dum inquit: Quod praedicatum est apud omnem creaturam, illud Euangelium commendat, quod ab Epaphra acceperant, ad quod praedicandum ipsi Christi Apostoli in uniuersum orbem missi sunt, cuius ministrum ipse Paulus se esse fatetur, Quod eod pertinet, ut Colossenses permaneant in accepta per Epaphran doctrina, nec sinant se Pseudoapostolorum imposturis a vero Euangelio abduci, tanquam aliud Paulus caeterique Apostoli, aliud Epaphras docuisset. Est enim valde utile audire diuersarum Ecclesiarum ministros in doctrina

EPIST. PAULI

consentire. Non enim parum confirmat
Ecclesias videre consensum docentium.

**Nunc gaudeo in passionibus
meis pro uobis.**

Prolepsi quodam anticipat obiectionem, quæ ex cruce Pauli extrui poterat, ad extenuandam ministerij ipsius auctoritatem. Solent enim homines res ex præsentis euentu estimare. Dicit igitur se gaudere in passionibus, quas perfert pro Colossensibus erudiendis, fouendis ac confirmandis in sana doctrina. Quod quidem exemplum ministris uerbi duo commendat. Vnum, ut nullum periculum detrectent subire pro ædificanda Ecclesia. Alterum, ut gaudeant contra carnis sensum, quoties crucem Euangelij promouendi gratia ferre coguntur.

**Et adimpleo ea, quæ desunt
afflictionibus Christi, in carne
mea.**

Ratio est propositionis à passionis suæ
communione. Se enim conformem ac socium
Christi, dum patitur, statuit, quæ sa-
nè

ne maxir
der Paul
datur co
scant hi
omnes
reputar
patiatu
ginis fi
tum arg
cum Ch
membra
ne contr
hic imp
vrgentes
conclud
thesauri
toria, v
to expi
nostræ a
implet v
carne sua
titur. I
Christus
ligendus
cit, rem i
corpore.
mine int
etiam co

AD COLOSS.

nè maxima est gloria. Quare meritò gaudet Paulus, quòd per suas afflictiones reddatur conformis imaginis filij Dei. Discant hinc primum ministri verbi, deinde omnes pñ, summam gloriam apud Deum reputari, si quis pro Euangelio ac pietate patiatur. Hoc enim pacto conformes imaginis filij Dei efficiuntur. Quod sanè certum argumentum est, fore, vt aliquando cum Christo percipiant læta, qui hñc vt membra ipsius patiuntur aduersa. Porro, ne contra ἀναλογία fidei, cum Sophistis hñc impingamus, cauendum est. Illi enim vrgentes τὸ ῥητὸν, ex hoc loco inferunt & concludunt sanctorum martyria (quæ thesaurum Ecclesiæ vocant) esse propiciatoria, vt quæ peccata hominum suo merito expient. Sed eos peccare contra fidei nostræ analogian manifestum est. Paulus implet ἰσθμήματα afflictionum Christi in carne sua, dum vt membrum Christi patitur. Hñc enim Christi nomine totus Christus, cum suo corpore mystico, intelligendus est. Vt 1. ad Corinth: 12. cum dicit, rem in Christo se habere, vt in humano corpore. Vbi manifestum est Christi nomine intelligi, non solum ipsum caput, sed etiam corpus totum mysticum, hoc est, Ec-

EPIST. PAULI

clesiam. Tantisper igitur deest aliquid afflictionibus Christi, donec aliquis sanctorum superfuerit in mundo, qui vt membrum corporis cum capite feret ærumnas, donec vnâ cum capite glorificetur. Sensus, quem his verbis assuunt Sophistæ, claris scripturæ dictis refutatur. Si enim Christus est agnus tollens peccata mundi; Si sanguis ipsius purgat nos ab omni iniquitate; Si in ipso habitat omnis plenitudo; Si vnica oblatione perfectos efficit in perpetuum eos, qui sanctificantur, Sequitur passionem Pauli & aliorum martyrum nequaquam esse expiatorias. Illorum enim afflictiones singulares fuere, non pro alijs meritoria.

Pro corpore eius, quod est Ecclesia.

Causam præsentis suæ afflictionis exprimit. Dicit enim se pati pro corpore Christi, non quidem redimendo, sed ædificando per suum ministerium, vnde subdit:

Cuius factus sum minister,
secundum dispensationem Dei,
quæ

quæ c

In

Cuius

est rat

rum c

spensa

ministra

A

Dei.

Fi

gumer

autore

prædi

ministra

N

seculi

Ne

ctinæ

illud c

cellenti

rium d

Ephes:

redit,

dicatur

AD COLOSS.

quæ data est mihi erga uos.

In græco relatiuum fœmininum est. Cuius, subaudi Ecclesiæ, minister sum. Et est ratio, cur pro Ecclesia patiat, nimirum quia minister est Ecclesiæ, ex Dei dispensatione. Proinde non expiationis, sed ministerij gratia patitur Paulus.

Ad implendum sermonem Dei.

Finis ministerij Paulini, continens argumentum commendationis Euangelij ab autore. Implendi verbo significat Paulus prædicationis diligentiam & industriam ministris uerbi imitandum.

Mysterium reconditum à seculis & à generationibus.

Ne quis Euangelium ut nouum doctrinæ genus contemneret, ab antiquitate illud commendat, item à dignitate seu excellentia. Cur autem Euangelium mysterium dicatur, pluribus in Epistolam ad Ephes. i. explicatum est. Sed tota res huc redit, quòd Euangelium ideo mysterium dicatur, quia si uniuersum orbem in se

E 4 respici

EPIST. PAULI

respicis, planè ignarus est huius doctrinæ. Non enim humanis aut physicis rationibus, hæc doctrina inuenta est, sed ex sinu æterni Patris allata ministerio Spiritus sancti dicitur. Deinde si confers tempus ante Christum exhibitum cum tempore manifestati Christi, haud immeritò relatione prioris temporis mysterium appellatur Euangelium. Ante enim Christum exhibitum sub obscuris verborum & ceremoniarum inuolucris significabatur; Sed Christo exhibito plena claritate hæc cœlestis doctrina affulsit, ac nunc per prædicationem in salutem credentium, suos radios in vniuersum orbem transmittit. Hinc moneamur cum gratitudinis erga Deum, qui hoc suum arcanum nobis reuelauit in salutem nostrã, qui orandus est, vt suam cœlestem doctrinam in scholis & in templis inuiolatam conseruet, tum reuerentiæ erga hanc cœlestem doctrinam, vt ad ipsius lectionem & meditationem adferamus mentem puram, & rebus quæ traduntur attentam.

Nunc autem patefactum est
sanctis illius, quibus uoluit De-
us nos

us no
tia g
gent

uelat
lation
tum L
sum, n
quand
Euang
Domi
nem r
gum
ta ex
finan
alijs r
lij cla
hac fu
hunc r
ingrat
dolor
um te

expri

AD COLOSS.

us notum facere, quæ sint diuinitæ gloriosi huius mysterij inter gentes.

Ne quis humanis meritis ascribat reuelationem huius mysterij, causam reuelationis addit voluntatem seu beneplacitum Dei. Vnde nos discamus non ad casum, non ad hominum industriam referre, quando in his aut alijs regnis audimus Euangelij verbum sonare. Vritur quidem Dominus ad Euangelij sui manifestationem ministerio hominum, vt piorum regum & ministrorum Euangelij, sed res tota ex beneplacito Dei dependet. Vnde desinamus mirari, cur nobis hodie & non alijs multis inclytitis regnis tanta Euangelij claritas affulgeat, Et gratias Deo pro hac sua luce agamus, simulq; grati, ne hunc thesaurum à nobis propter nostram ingratitude auferat, cuius rei (proh dolor) plurima exempla historiæ omnium temporum continent.

Qui est Christus in uobis.

Interpretatio est. Nam vno verbo exprimit quodnam sit illud mysterium

E s glo-

EPIST. PAULI

gloriosum, nimirum Christus, qui possidetur fide. Porro, cum Christum nominat, duo intelligit. Primum, salutarem eius noticiam. Deinde, fiduciam ex notitia manantem. Notitia in tribus consistit. In naturam diuinæ & humanæ intelligentia. In personæ unitate, & in officij personæ cognitione. Fiducia talem eum sibi persuadet, qualis per Euangelium prædicatur, iuxta illud Iohan: 3. Hoc est præceptum eius, ut credatis nomini filij eius Iesu Christi, vnde nascitur fructus interior & exterior, qui timoris Dei seu cultus diuini nomine significatur.

Spes gloriæ.

Cum Christum spem gloriæ dicit, Primum significat in illo solo gloriandum esse, ut in eo, per quæ olim gloriam æternam consequemur, vnde omnia humana merita, omnes prærogatiuæ carnis conticecant oportet, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur. Deinde colligitur ex his verbis, quod in hoc mundo non plenè hæc gloria possideatur, sed expectetur. Ex quo rursus monemur, ut hac spe contenti, totis viribus contendamus in salutis cursu, ut pro-

AD COLOSS.

positam in Christo gloriam tandem consequamur. Tametsi autem hinc fide possidetur Christus: tamen nondum apparuit quales nam futuri simus, quam gloriosi, ubi ille apparuerit. Possidemus quidem Christum gloriam nostram, dum in ipsum credimus, etsi imperfectius, quia sub cruce in carnis infirmitate, sed perfecta resurrectione mortuorum, solida Christi gloria in nobis fulgebit.

Quem nos prædicamus.

Obiectum igitur Euangelij solus Christus est, hunc prædicare oportet, quod sit dum ipsius verbum sincerè citra corruptelas hominum annunciatur.

Admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia.

Modum prædicationis Apostolicæ attexit, cuius duas partes facit, Admonitionem & Doctrinam. Admonitio ad audiendum verbum inuitat, consolatur, obiurgat, instigat & excitat auditorem, & eò pertinet, vt doctrina ipsa radices agat in cordibus hominum, quò sistatur omnis homo,

EPIST. PAULI

homo perfectus coram Deo. Doctrina autem est Legis & Euangelij, Item aliorum locorum, qui ad Legis & Euangelij vim explicandam pertinent. In omni sapientia, id est, plena & absoluta sapientia de salute per Christum consequenda. Sic enim Paulus sæpe Hebræorum more utitur voce omnis, id quod supra aliquoties admonui. Obseruandus imprimis hic locus est. Confirmat enim & confutat. Confirmat pios, qui ex verbo Dei solo petunt salutis scientiam. Confutat aduersarios, qui Ecclesie Dei humana placita obtendunt, oppressa Euangelij puritate.

Ut sistamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

Finis prædicationis, & effectus veræ sapientie, quam ex prædicatione consequimur. Ut enim finis prædicationis est, ut sapientia hæc solida ac cœlestis, omnibus hominib. prædicetur, quod mandato Christi etiam confirmatur, dicentis: Ite in mundum &c. Ita effectus huius sapientie est, omnem hominem sisti perfectum coram Deo in Christo Iesu. In solo enim Christo

sto sita
tum de
quider
hac vi
nostra
sti pe
puro
vt fir
possim
bere, v
ab ob
imped
hæc p
quàm
mum
destin
quitu
inde,
minu
tiam c
ma Cl
perfect
tur er
rebus
cant,

AD COLOSS.

Ito sita est Christianorum perfectio, in quo
 tum demum perfecti sumus (quantum
 quidem ad perfectionem attinet, quæ in
 hac vita contingere potest,) dum agnita
 nostra in nobis ipsis imperfectione, Chri-
 sti perfectionem fide possidemus, dumq[ue]
 puro colendi Deum affectu ducimur, ita
 vt simplici integritate præditi, testari
 possimus nos hoc præcipuè in votis ha-
 bere, vt Deo placeamus, non sinentes nos
 ab obedientia Dei vllis terrenis rebus aut
 impedimētis auocari. Estimanda est igitur
 hæc perfectio non tam à nostra qualitate,
 quàm ab imputatione diuina. Hic Pri-
 mum colligamus prædicationem verbî
 destinatam esse omnibus, ex quo conse-
 quitur, Deum omnium velle salutem. De-
 inde, quia non omnes saluantur, id fieri ho-
 minum culpa, qui hanc cœlestem sapien-
 tiam contemnunt. Præterea, quæ sit sum-
 ma Christianorum sapientia, nempe sibi
 perfectum in Christo Iesu, vnde confuta-
 tur error omnium hominum, qui in alijs
 rebus extra Christum perfectionem collo-
 cant.

In quod etiam laboro, decer-
 tans

EPIST. PAULI
rans iuxta efficaciam eius, ope-
rantem per me potenter.

Suam diligentiam & efficacem Dei in
se operationem in suo ministerio ideò com-
mendat, vt & alios suo exemplo excitet, &
omnem gloriam vni Deo vendicet. Labo-
rare dicit se decertando contra aduersarios
sanæ doctrinæ, idēq; cum fructu, per virtu-
tem eius, qui in se potenter agit. Admone-
antur igitur hinc ministri Euangelij, cum
quòd otio & ignauia nihil promoueatur
(labor enim magnus requiritur) tum quòd
irritus sit omnis labor futurus, nisi suam
efficaciam largiatur Dominus perpetuò
implorandus, vt virtutem euangelizanti-
bus largiatur.

CAPVT SE-
CVNDVM,

Et tertia pars Epistolæ.

SVMMA CAPITIS
SECVNDI.

Hor-

HO
im
Christu
plenitu

OR

IN h
I parte
suprà c
tra infi
losoph
nas tr
veræ
toto
rum
tation
primi
seu sce
nem in
ctores,
zizani
fraude
legis d
inde p
rectè
quoq

AD COLOSS.

Hortatur Paulus Colossenses, ne ullis imposturis finant se abduci à fide in Christum, præsertim cum in eo solo omnis plenitudo scientiæ salutaris reperiatur.

ORDO ET PARTES CAPITIS SECUNDI.

IN hoc secundo capite tertiam Epistolæ partem aggreditur Apostolus, quæ (ut suprâ dixi) continet disputationem contra insidias veræ doctrinæ per abusum philosophiæ, contra Mosaicos ritus & humanas traditiones. Breuiter, contra omnes veræ doctrinæ corruptelas. Et hæc pars toto hoc secundo capite absolvitur. Verum ut ordo capitis & æconomia disputationis illustrior habeatur, obseruetur imprimis occasio, quæstio principalis, finis seu scopus, & tractationis ordo. Occasionem in principio ostendi dedisse falsos doctores, qui sua in agro Domini cœperant zizania spargere, videlicet philosophicas fraudes & corruptelas ex cacozelia veteris legis de cibo, potu, festis &c. Quæstio proinde principalis est, num Colossenses, qui rectè didicerant Christum, nunc debeant quoq; humanas traditiones & cultus legales

EPIST. PAULI

les recipere, nec ne. Paulus negatiuam quæstionis thesin assumit probandam, videlicet quòd non debeant Christiani traditiones humanas aut legales recipere, idq; propter has causas. Vt pura maneat doctrina Euangelij absq; fermento humanarum traditionum, Vt honos suus Christo seruetur integer, vtq; certa sit animarum salus, quæ per vnum Christum contingit. Porro, tractationis ordo naturalis est. Nam quatuor partibus præsens disputatio absoluitur, Exordio, Propositione, Confirmatione, Conclusionem. Quæ partes ita prorsus ordinantur & explicantur, vt iusta methodus & docendi ratio requirit.

EXEGESIS CAPITIS SECUNDI, CVM OBSER= *uatione doctrinarum.*

Volo autem uos scire, quantum certamen sustineam pro uobis, & his, qui sunt Laodiceæ, & quotquot non uiderunt faciem meam in carne.

Pro-

Pr
beneuc
ga Co
stinet
huma
cerita
tur ho
fortite
ctrinæ

V
rum

R
fulcept
enim f
consol
in car
connex
secus at
cturis f
& recre

Et
tæ pe
agniti
tris &
Al

AD COLOSS.

Propositio exordij est, in quo captat benevolentiam ab affectu suo & studio erga Colossenses, pro quibus certamen sustinet contra falsos doctores, qui volunt humana sapientia & legalibus ritibus sinceritatem doctrinae turbare. Admoneantur hoc exemplo ministri Euangelij, vt se fortiter opponant corruptoribus sanæ doctrinae.

Vt consolentur corda ipsorum compactorum in caritate.

Ratio propositionis exordij à finibus suscepti certaminis pro Colossensibus. Est enim fructus primus sinceræ doctrinae, consolatio cordium eorum hominum, qui in caritate coniuncti inter sese, ac veluti connexi sunt mutuæ caritatis officijs, non secus atq; membra eiusdem corporis iuncturis sibi inuicem alligata, vnà fouentur & recreantur.

Et in omnem opulentiam certæ persuasionis intelligentiæ, in agnitione mysterij Dei & Patris & Christi.

Alter finis suscepti certaminis, cuius
F sensus

EPIST. PAULI

sensus ita resolui potest. Hoc ingens certamen etiam sustineo, ut adeo plena & opulenta abundant persuasione in sinceræ doctrinæ intelligentia, ut perfectè persuasi, mysterium Dei & Patris & Christi, hoc est, ipsum Euangelium solidè percipiant. Huc igitur piorum ministrorum conatus tendant, ut solidè doceant, quò auditores plenam Christi intelligentiam consequantur. Quod cum sit, non facillè patebit aditus malis doctoribus ad euertendam doctrinam. Contrà, ubi segniter traditur doctrina, relinquitur populus dubius & instabilis, vnde fit, ut facillè quouis doctrinæ vento concutiatur. Porro, mysterium Dei & Patris & Christi ideo Euangelium nominat, quia in Euangelio reuelatur maiestas Dei & affectus eius paternus erga nos per Christum, vnde tria colligamus. Primum, Deum per Euangelium innotescere. Deinde, illum ipsum paternum animum erga nos gerere. Tertio, nos in Christo, cum eum fide possidemus, patrem agnoscere. Qui, inquit, videt me, videt & Patrem.

In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ reconditi.

Abso-

A
quæ fa
cit, in
digni
anim
quæ
con
illo
gniti
hunc
Porro
distin
saluti
ad sci
dam

dec

V
strat,
subtil
nes co
nis su
Christi
cus
enim

AD COLOSS.

Absolutam sapientiam & plenam, quæ sanè ad salutem consequendam sufficit, in Christo absconditam monet, cum ut dignitatem Evangelij commendet, tum ut animos nostros auocet ab omnibus rebus, quæ sunt extra Christum, quoties salutis consequendæ ratio quæritur. Si enim in illo sunt thesauri omnis sapientiæ & cognitionis, desipiunt profectò, qui extra hunc thesaurum scientiam salutis quærent. Porro, sapientiæ & cognitionis vocabula distinguo, ut prius ad mentis rectam de salutis negotio instructionem: posterius ad scienter seu prudenter vitam informandam iuxta verbum referatur.

Hoc autem dico, ne quis vos decipiat sermone persuasibili.

Vsum superioris dicti egregiè monstrat, nimirum ut solo Christo contenti, subiles sapientum mundi ratiocinationes contemnamus, non morantes sermonis suauitatem, & leporem eorum, qui à Christo nos abducere conantur. Hic locus diligenter obseruandus est. Monet enim, ut simplicem doctrinam Christi re-

Hoc ingens co
adeò plena &
sione in sinen
perfectè persua
is & Christi, h
olidè percipian
strorum conan
nt, quò audim
ligentiam con
non facile pa
ous ad euerter
rà, vbi segnit
aquitur popul
e fit, vt facile qu
cuiatur. Per
is & Christi
quia in Euan
& affectus susce
Christum, vnde in
, Deum per Eua
Deinde, illumina
ra nos gerere. Te
eum fide possi
re. Qui, in qua
omnes thesau
iæ reconditi
Ab

EPIST. PAULI

tineamus. Monet vt extra Christum in salutis negotio nihil quæramus. Monet cauendas orationis inlidias. Monet non suscipere eloquentiam hominum, sed veritatis simplicitatem amplecti & amare.

Etsi enim carne absom, spiritu tamen uobiscum.

Occupatio est. Nam poterant admirari Colossenses, cur sibi adeo à se remotis, & antea non visis, admonitionem scriberet. At Paulus hanc obiectionem diluit per distinctionem. Sum quidem remotus à uobis corpore, sed & corde & animo, quo uos in Christo complector, uobis adsum. Hoc verè Apostolicum est, non solum præsentium auditorum, verum etiam absentium & remotorum curam gerere.

Gaudens ac uidens uestrum ordinem & stabilitatem uestre in Christum fidei.

Commendatio Ecclesiæ Colossensium cum captatione beneuolentiæ, ab animi sui affectu erga illos. Cùm enim commendat Ecclesiæ Colossensium statum præsentem, non solum bene constitutum
signi-

significat
eodem f
clesiastic
dinem
Ordo c
centium
morum
dine pl
bilitas f
pe ipsun
re non pe
à rā fā p
trudere
conciat
ipsi som
qui om
ta fide
nibus p

Si
Christ
ambul
in ipse
quem
abunc
action

AD COLOSS.

significat, verum etiam tacitè monet, vt in eodem statu permaneant. Porro, in Ecclesiastico statu duo laudat, nimirum ordinem & stabilitatem fidei in Christum. Ordo quidem non regni formam, sed docentium & discipulorum rationem habet, & morum disciplinam continet, de quo ordine plura ad Ephesios dicta sunt. Stabilitas fidei, fundamentum retinet, nempe ipsum Christum, sine quo Ecclesia stare non potest. Fugiamus ergo omnes, qui ἀταξίαν barbaricam Ecclesiæ Christi obtrudere conantur, vt qui Enthusiasmo concitati, nihil rectum ducunt, nisi quod ipsi somniant. Damnemus & Papistas, qui omnes neruos eò intendunt, vt sepulta fide in Christum, ex humanis traditionibus pendeamus

Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate, radicati & ædificati in ipso, & confirmati in fide, quemadmodum edocti estis, abundantes in ea per gratiarum actionem.

F 3 Illatio

EPIST. PAULI

Illatio exhortatoria est ad constantiam in vera doctrina, quam ab Epaphra didicerant. Hic locus triplicem doctrinam continet. Primum enim quomodo Christo adhærendum sit, Deinde, quid præstet fides, Postremò quomodo fides incrementa sumat, docet. Quomodo autem Christo adhærendum sit, triplici similitudine docet. Primo enim loco confert Christum viæ, nos viatoribus. Quare, nisi errare libet, hæc via sola tenenda est, quod fit, dum in ipsius doctrina constanter permanemus. Deinde confert Christum radici, nos verò arbori seu ramis, Si ergo fructificare volumus, in radice manendum est, ex radicis succo viuendum, & crescendum est. Præterea confert Christum fundamento, nos ædificio. Nisi igitur collabi placet, fundamento innitendum est. Sed quid præstat fides? Confirmat inquit fidem. Quare fides hoc præstat, vt & in via sine errore curras, & in radice cum fructu permaneas, & super fundamento fixus & immotus perstes. In hac fide tum demum crescimus & abundamus, quando accedit frequens gratiarum actio. Hac enim, quemadmodum verbo & sacramentis, alitur & augetur fides.

Videte

V
depra
& in
tradi
men
Chri
Pr
attenti
ne amp
fit, qui
sanam
in quo
cti esti
ræ, qu
præda
sti, id e
Philos
dem v
quàm
num tr
ceremo
abduct
ducunt
propo
P
ciunt,

AD COLOSS.

Videte ne quis sit, qui vos deprædetur per Philosophiam & inanem deceptionem, iuxta traditionem hominum, iuxta elementa mundi & non secundum Christum.

Propositio est tertiæ partis Epistolæ, attentionis particula figurata ac expositione amplificata. Videte, inquit, ne quis sit, qui vos deprædetur, ac si diceret: Per sanam Christi doctrinam in ouile Christi, in quo pabulum æternæ vitæ est, perducti estis, videte igitur, ne Pseudopropheta, qui lupi & prædones pessimi sunt, vos prædam abigant, dum septa ouilis Christi, id est, sanam doctrinam interrumpunt per Philosophiam, eam videlicet, quæ sic quidam vocatur, & tamen nihil aliud est, quàm inanis deceptio, vt quæ ex hominum traditione elementa mundi, hoc est, ceremonias seu res, quæ potius à Christo abducunt, quàm ad ipsum quenquam adducunt, vobis obtrudit. Hic est simplex propositionis sensus.

Porro, quemadmodum perperam faciunt, qui hoc loco abutuntur ad damnan-

F 4 dam

EPIST. PAULI

dam viuersam Philosophiam, quæ reuera
 excellens donum Dei est: Ita damnantur
 hoc dicto Pauli, qui ex corrupta philoso-
 phia Ecclesiæ Christi vllum dogma obtru-
 dere tentant, tanq̃ in negotio salutis neces-
 sarium. Vna est doctrina salutaris de cœlo
 allata, quæ continet omnes thesauros sapi-
 entix & cognitionis salutaris. Verum
 quemadmodum olim populus Israëliticus
 ad extruccionem tabernaculi vsus est opi-
 bus Aegyptijs: Ita nos quoq̃ sciamus vsur-
 pandas esse Philosophiæ veræ partes, non
 ad destruendam Ecclesiam, sed ad ei serui-
 endum. Etsi igitur solum verbum Dei sa-
 lutare est hominibus, interea tamen non
 sunt contemnenda alia Dei dona, quæ non
 parum suo quodam modo ad ædificatio-
 nem Ecclesiæ faciunt. Quis quæso phras-
 scripturæ intelligat sine Grammatica? quis
 partes longioris orationis? quis disputati-
 onum seriem? quis argumentorum virtu-
 tes percipiat, artis Dialecticæ rudis? An
 non Paulus in Episcopo requirit, vt sit
 aptus ad docendum, vt possit rectè secare
 verbum Dei: quod fieri non posse sine Di-
 alectica nemo non videt? An non pulcerri-
 ma ex Rhetorica lumina passim in scriptis
 Prophetarum & Apostolorum conspici-
 untur,

untur, q
 cognitio
 multa d
 scriptis
 raliū
 non ve
 de occ
 us non
 mathem
 non est
 fuisse lib
 paret, q
 logi test
 Arithm
 summè
 rum ex
 ac mu
 sunt. C
 phiæ si
 legij ge
 damna
 uemus
 Pri
 quem e
 tur Phi
 cet mu
 ctum a
 esse co

AD COLOSS.

untur, quæ sine Rhetorica & Schematum cognitione minimè explicari possunt? Quæ multa dicta sunt in Prophetis, Psalmis & scriptis Apostolicis, quæ sine rerum naturalium doctrina intelligi nequeunt? An non vera Ethica pars legis diuinæ est? Unde oeconomicæ & politicæ leges, quas Deus non vult contemni, extractæ sunt? In mathematicis excelluisse veteres Patriarchas non est dubium, in quibus Paulum quoque fuisse liberaliter institutum, vel ex eo apparet, quod contra græcos ipsos Arati astrologi testimonio sit usus. Qui Mosen legit, Arithmetica & Geographiam agnosceret summè necessarias esse ad multorum locorum explicationem. David, Iob, Ieremias ac multi alij sancti viri Musica delectati sunt. Cum igitur omnes partes Philosophiæ sint vtilis, & eximia Dei dona, sacrilegij genus est, philosophiam in uniuersum damnare, qua ut vtiliter uti possimus, seruemus sequentes regulas.

Prima, sit verbum Dei lidius lapis, ad quem examinentur, probentur, improben- tur Philosophorum dicta. Aristoteles docet mundum ab æterno fuisse, sed hoc dictum ad scripturam examinatum, falsum esse conuincitur, Quare, non verè philoso-

EPIST. PAVLI

phiæ axioma, sed philosophantis error iudicetur. Idem, vnam omnium rerum primam causam, nempe Deum ipsum rationibus physicis demonstrauit, quæ demonstratio, quia congruit cum verbo Dei, approbanda est & amplectenda. Iuxta hanc regulam, sanctus Iustinus philosophus & martyr multas sententias examinat, probat, improbat, potissimum in libro, cui titulus est ἀνατροπή, id est, euersio quorundam Aristotelicorum dogmatum, Item in libro ad Triphonem Iudæum, Item in libro contra Græcos philosophos.

Secunda, adhibeatur philosophia rerum sacrarum explanationi, non vt domina, sed vt ministra, quæ autoritati verbi cedat. Sic Grammatica, Dialectica, Rhetorica cæteræq; disciplinæ suo fungantur ministerio.

Tertia, quoties verbum Dei aliquid, quod absurdum in philosophia videtur, commemorat, philosophia se humiliet, agnoscat suam cæcitatem, corrigatur cœlestis philosophiæ admonitione, & non quasi obtorto collo in suam sententiam verbum cœleste trahat. Rectè enim Orpheus, vt citat Iustinus martyr, omnibus mortalibus mortales palpebræ in oculis imbecil-

les,

AD COLOSS.

les, ad videnda ea, quæ ad omnium rerum
curatorem pertinent.

Quarta, Omnia philosophorum dicta, quæ cum verbo Dei pugnant, vtut
plausibilia rationi videntur, reñciantur ac
damnentur, tanquam cœlestis philosophiæ
præsentissimum venenum. Rectissime
enim monuit Hylarius, sensum scripturis
non esse inferendum, sed è scripturis peten-
dum.

Quinta, Decreta philosophorum, quæ
non pugnant cum verbo, si demonstratio-
nes aut probabiles rationes habent, recipi-
antur ac amentur, idc̄q̄ maximè, si ad re-
rum conseruationem, aut ad mores for-
mandos faciunt.

Sexta, Exemplis & dictis philosophi-
cis vtatur theologus prudenter, hoc enim
interdum fieri potest valde vtiliter, quia
exempla & dicta congruentia cum verbo
sæpe vehementiores stimulos habent. Sic
Salomon pigrum ad formicam mittit, vt
ab ea discat sapientiam. Dominus nos ad
serpentes & columbas, vt ab illis prudenti-
am, ab his simplicitatem discamus, aman-
dat. Thiresias parochus Thebanus, tamen si
ethnicus, tyranno minanti sibi exitium, eò
quòd

EPIST. PAULI

quòd vera quidem sed non placentia diceret, respondit: Veritatē te ô Tyranne fortio- rem alo. Hoc exemplum non incommodè adduci posset ad animandos ministros Christi, vt constantes sint in docenda & defendenda veritate, Simili modo Physica exempla Ciconiarum, Halcyonum &c. sumi possunt in commendationem pietatis erga parentes, et bene meritos. In reprehensionem exemplum viperarum Iohannes & Christus obiecerunt Iudæis. Ad eundem modum axiomata philosophorum vtiliter adhiberi possunt, quale est illud Platonis, Deus omnium bonorum ἀγαθῶν, & malorum omnium ἀναίτιος est. Sicut Paulus interdum philosophorum dicta aspergit, vt ad Tit: 1. Epimenidis. 1. Cor: 15. Menandri. Act: 17. Arati testimonia adducit. Licet enim vndiq; mutuari, quicquid à Deo profectum est. Has regulas secutus theologus, sentiet sibi non inutilem fore philosophiam veram. Quare, philosophiæ studium ab omnibus bonis amandum censeo, ac necessarium iudico in primis ijs, qui in maioribus facultatibus, in Medicina, Iurisprudentiâ & Theologia cum fructu versari cupiunt. Verùm id sobriè fieri velim. Nam, qui vitam omnem in Ethni-

cis

cis scri
mum e
Dei co
se cæte
cant, ;
datur
patro
conten
tra suo
culum
priè h
sed pro
illa ad
fatis co
Quòd
hic pe
iuxta t
à Chri
losoph
philosc
spemas
rudiner
mo ve
suis ho
gelorun
ueant
spiritu
cratiffi

AD COLOSS.

cis scriptis consumunt, gentiles ad postremum euadunt, nec ferunt se postea verbo Dei corrigi, Imò contemnunt verbum, ac se cæteris sapientiores impudenter prædicant, adeo ut à conuitijs, quoties occasio datur, abstinere non possint. Non igitur patrocínatur hic Pauli locus philosophiæ contemtoribus, sed ijs tantùm, qui eam intra suos terminos, & quasi intra suum circulum manere non sinunt. Non enim propriè hîc accipitur philosophiæ nomen, sed pro acumine hominum, qui fallaciter illa ad decipiendum abutebantur, id quod satis conuincit præsentis loci peristasis. Quòd enim suprà per *πιθανολογία*, idem hîc per philosophiam & inanem fraudem iuxta traditionem hominum, quæ abducit à Christo, intelligit. Retineatur igitur philosophia & ametur. Caueantur insidiæ ex philosophia falsa, obturentur aures ad blasphemias voces eorum, qui maiorem certitudinem cœcæ philosophiæ, quàm clarissimo verbo Dei tribuunt, Tribuatur Deo suus honos, et collocetur supra omnem angelorum & hominum sapientiam, nec moueant nos istorum ineptiæ, qui Satanico spiritu inflati, infra omnem scientiam, sacratissimam theologiam reijciunt.

Quo-

EPIST. PAULI

Quoniam in ipso habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.

Prima propositionis ratio ab excellētia Christi sumta. In Christo est omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Igitur extra Christum nulla plenitudinis pars quærenda est. Quare non audiendi sunt philosophantes, qui suis speculationibus Deū alibi, quàm in Christo quærunt, in quo se totum Deus exhibet. Qui igitur Christum habet, Deum habet, qui Deum habet, ei nihil deesse potest. At Christus in Euangelio exhibetur totus, quare non alibi quærendus est Deus, quàm in ipsius verbo. Ex hac ratione Pauli apparet fuisse quosdam Colossis, qui subtilius de Deo philosophati sunt, quàm secundum regulam Euangelij, quos cauendos monet. Sed quid est, quòd dicat plenitudinem Deitatis corporaliter habitare in Christo? Num Deus corpus habet, vt anthropomorphitæ somniarunt? Nullo modo. Deus enim spiritus est, veritate teste. Quare hîc corporis vocabulum vsitate accipi non potest. Sensum igitur sic resoluito per collationem. In alijs Deus habitat suo spiritu & separabiliter, nouos mo-

LUS

tus & n
sto hab
ita, vt
diuina
cat hîc
enim
græci
Σωμ
ἔστιν ἔτε
est, Mu
alere, &
sima ac

S
tione
nia hal
stum
dum e
mentu
Christi
pacto a
tum in
fidem
sunt. E
dam C
phia a

AD COLOSS.

tus & nouam lucē accendens, Sed in Christo habitat non solum spiritu, sed etiam ita, vt personali vnione humanæ naturæ diuina vnita sit. Nam σωματικῶς significat hīc substantialiter seu personaliter. Vt enim nunc personam dicimus: Ita veteres gręci σῶμα dixerunt, vt in illo epigramate. Σώματα πολλά τρέφει καὶ δώματα πολλὰ ἀναγείρει,

Ἔστι ἐτοιμοτάτη πρὸς πένιλω ἀτροπὸς. Hoc est, Multa corpora, id est, personas multas alere, & multas domos ædificare, promptissima ad inopiam via est.

Et estis in illo completi.

Secunda propositionis ratio à perfectione nostri in Christo sumta. Plenè omnia habemus in Christo. Igitur extra Christum nihil ad consummationem quærendum est. Proinde qui ex philosophia augmentum aut additamentum perfectionis Christianæ petendum docent, nullo sunt pacto audiendi. Sed quid est, esse completum in Christo? Est omnia obtinere per fidem Christi, quæ ad salutem necessaria sunt. Ex hoc apparet Philosophos quosdam Christianos fuisse, qui ex sua philosophia addere aliquid Euangelio voluerunt, quos

EPIST. PAULI

quos fugiendos monet, tanquam corruptores puritatis Euangelij, & deprædatores ouilis Christi.

Qui est caput omnis principatus & potestatis.

Tertia ratio à proprio Christi officio sumta. Christus est supra omnem potestatem & principatum. Igitur philosophantes ac Iudaizantes, qui angelos supra Christum collocant, fugiendi sunt. Fuerunt enim apud Colossenses, qui angelis eum honorem attribuerunt, quòd per ipsos hominibus ad Deum pateret accessus, non secus atq; hodie Papistæ sanctorum intercessionem prædicant, in contumeliam vnius mediatoris Iesu Christi.

In quo etiam circumcisi estis, circumcissione non manufacta, in depositione corporis peccatorum carnis, in circumcissione Christi, consepulti cum eo in baptismo, in quo etiam resurrexistis per fidem efficaciam Dei, qui excitauit ipsum ex mortuis.

Quar-

Qu
stianos,
ncere v
sacram
sto, &
sionem
quis o
tualis
rium, p
pismur
lum esse
plicis ci
fita sit v
hic dup
tera no
carne p
circum
teris po
data, de
ra vsq;
fixum, q
quo sign
saicorum
sionem F
lum iust
ciam, q
rus erat,
cilio, cir

VLI
inquam com
, & deprada
nnis prin
o Christi offi
omnem potes
philosophat
os supra Ch
unt. Fueru
qui angelis eu
uod per iplos
et accessus, non
nctorum inter
ntumeliam v
circumcisi
n manufact
poris peccat
circumcisi
cum eo in
m resurrex
cia Dei, qu
ortuis,
Qua

AD COLOSS.

Quarta ratio est contra Iudæos Christianos, qui Euangelio circumcisionem adijcere voluerunt, & probat nos veritatem sacramenti circumcisionis habere in Christo, & ideo nequaquam requiri circumcisionem veterem seu manufactam. At ne quis obijceret externum signum esse spiritualis circumcisionis testimonium necessarium, præuertit obiectionem, & dicit Baptismum spiritualis circumcisionis sigillum esse. Porro, obseruetur hîc collatio duplicis circumcisionis, vt, quibus in rebus sita sit ytraq;, videatur. Indicatur autem hîc duplex circumcisio. Manufacta vna, altera non manufacta. Illa externa est, & in carne peragitur. Hæc spiritualis cordis est circumcisio. Manufacta sacramentum veteris populi fuit, primùm Abrahamo mandata, deinde toti populo Iudaico, duratura vsq; ad Christum exhibitum & crucifixum, quando velum templi scissum est, quo significabatur omnium rituum Moisaicorum abolitio & finis. Hanc circumcisionem Paulus ad Rom:4. definit signaculum iusticiæ fidei. Quia obsignabat iusticiam, quam Abraham per fidem consecutus erat, & figurabat hæc externa circumcisio, circumcisionem spiritualem. Vt enim

G præputij

8 9

EPIST. PAVLI

præputij caro circumcidebatur in signum
abolendi veteris hominis, & creandi noui
hominis: Ita corpus peccati abscindendum
est, per fidem in Christum, qui peccatum
sustulit, vt iam simus non vetus sed nouus
homo. Hanc circumcisionem spiritualem
Christus in nobis peragit, nõ quidem me-
diante veteri illa circumcissione, sed bap-
tismo. Nam vt rei exhibendæ signum fuit
circumcisio: Ita iam exhibitæ testimoni-
um est baptismus, nostræ ablutionis per
sanguinem Christi obsignatio. Ex hoc lo-
co Pauli colligimus spiritualis circumci-
sionis definitionem, quæ est depositio cor-
poris peccatorum carnis, per circumcisio-
nem Christi, dum Christus circumcidit
nos secum in baptismo, consepultos & ex-
citatos per fidem, qua Deus in nobis effi-
cax est. Proinde verè circumcisi sunt, qui
renunciato peccato, spiritu Deo seruiunt,
& gloriantur in Christo Iesu, & non carne,
Philip:3.

Et uos, cùm mortui essetis in
delictis & præputio carnis ue-
stræ, conuiuificauit cum eo.

Quinta ratio est propositionis. Mor-
tui

tui deli
est, imp
Deo cu
in Chr
traditi
ad vit
rè, ca
Christ
tam et
tem qu
feramu
num p

C
pecc:

S
conde
mors:

L
erat,
quoc

S
daos,
monit
ratio
nem

AD COLOSS.

tui delictis & præputio carnis nostræ (id est, impuritate viciosa naturæ) vitam à Deo cum Christo sumus consecuti. Igitur in Christo sunt omnia, & nihil ex humanis traditionibus aut philosophia tanquam ad vitam necessarium petendum est. Quare, cauenda potius est talis fraus, quæ à Christi vita auocat. Obserua hoc loco vitam et mortem in suis causis conferri. Mortem quidem & damnationem acceptam feramus nobis ipsis, vitam verò Dei donum per Iesum Christum agnoscamus.

Condonans uobis omnia peccata.

Signum vitæ restitutæ est peccatorum condonatio. Vt enim sine peccato nulla est mors: Ita sublata morte, vita restituitur.

Delens, quod aduersum nos erat, chirographum in decretis, quod erat contrarium nobis.

Sexta ratio est potissimum contra Iudæos, qui obtrudere Colossensibus ceremonias Iudaicas voluerunt. Est autem hæc ratio sumta à remotione rei ad remotionem signi. Debitum totum est condona-

G 2 tum,

EPIST. PAULI

sum. Igitur chirographum non amplius valet. Quare non amplius vt testimonium debiti reseruandum est. Fuerunt autem ceremoniæ Mosaicæ veluti chirographum, quo confitebantur Iudæi debitum suum, vt quotidianæ illæ ablutiones fuerunt impuritatis confessio, & quasi chirographum seu ἀνταρχή: Sic victimæ & sacrificia iterata peccatum remanere testabantur. Neque enim dubium esse potest, quin per decreta hoc loco intelligat Paulus ceremonias ipsas Mosaicæ, quæ veluti chirographum quoddam erant confessionis debiti. At si obijcitur remanere peccatum in natura. Igitur retinendum esse chirographum, hoc est, retinendas esse ceremonias Mosaicæ. Respondeo, peccatum quidem, quâ tum ad efficaciam mortis Christi attinet, deletum esse, quam deletionem figurabant sacrificia vetera, quæ ideo iam cessare debent, quia quod figurabant futurum, nunc exhibitum est. Proinde mortem Christi expiatoriam negant, quotquot ceremonias Mosaicæ vrgent ac docent. Nam laceratum chirographum sarcire volunt.

Et ipsum sustulit de medio,
affigens illud cruci.

Ampli-

Am
graphi
fixus fu
cis, id
firmatu
abroga
veteru
Ex
testate
phans
Ar
pulcerr
ctor est,
phæum
stes vic
tus & p
quod
Quema
ma vict
hostes v
stimon
tis Diab
erecto
morten
bulo c
rioso c
ascens

AD COLOSS.

Amplificat à modo deletionis chirographi nimirum, quòd Christus cruci affixus finem imposuerit ceremonijs Mosaicis, id quod miraculo passo Christo confirmatum est. Nam scissio veli significabat abrogationem omnium ceremoniarum veterum.

Expolians principatus & potestates traduxit palàm, triumphans de ipsis in illa.

Amplificat Christi victoris gloriam pulcherrima imagine. Christus dominus victor est, & triumphator, crux Christi trophæum & veluti currus triumphalis, hostes victi Diaboli ipsi, quos hîc principatus & potestates vocat propter imperium, quòd exercebant in genus humanum. Quemadmodum itaq; victor aliquis arma victorum in trophæum, vbi in fugam hostes versi sunt & victi, suspendit, in testimonium victoriæ: Ita Christus superatis Diaboli peccato et morte triumphum, erecto crucis trophæo egit. Vt enim per mortem suam conflixit cum hoste in patibulo crucis, eumq; superauit: Ita suo glorioso descensu ad inferos, resurrectione & ascensu in cœlum, triumphum egit, (ad

G 3 Ephes.

EPIST. PAULI

Ephes. 4.) monumento victoriæ seu trophæo crucis erecto. Meminerimus igitur Christi trophæum esse crucem, id est, mortem & passionem, & triumphum, deuicto Satana, morte & peccato, ut amplius Christo ac membris eius, tenebrarum potestas nocere non possit.

Nemo ergo uos iudicet in cibo & potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi.

Conclusio est, in qua quidam ritus recitantur, quos Iudaizantes Christiani volebant imponere Colossensibus, tanquam necessarios ad salutem ac complementum Euangelij. Nemo, inquit, vos iudicet. Nolite ullius hominis pertimescere iudicium, quo vos reos peragere volunt, tanquam decretorum Dei violatores. Quod enim supra decreta vocauit, iam quadam distributione rituum Mosaicorum exponit, non quidem absoluta & plena, sed paucis generibus nominatis cætera intelligenda relinquit. Nam de omnibus idem iudicium

eademq;

eademq;
delectur
dat Dei
ad tem
id est, o
absenti
uenit in
sectem
tio libe
atq; alijs
de festis
regulæ.

Pri
libera et
cendæq;
Christi
discipli
tum era
matur I
Sec
se deber
explicet
Historia
benefici
lustretu
datur.
Hymn
T

AD COLOSS.

eademq; ratio est. An non verbum Dei
delectum ciborum, festorum &c. commen-
dat Dei populo? Commendat quidem, sed
ad tempus, vt essent vmbrae futurorum,
id est, obscurae quaedam repraesentationes
absentis Christi. At postquam corpus ad-
uenit in Christo Iesu, non decet vt vmbrae
sectemur. Proinde obseruetur hic vindica-
tio libertatis Christianae à ritibus Mosaicis
atq; alijs humanis traditionibus. Verum
de festis Christianorum hae seruandae sunt
regulae.

Prima, Omnium Christianorum festa
libera esse debent, doctrinae, ordinis, exer-
cendaeq; pietatis causa instituta. Neq; enim
Christianis illud iugum, quod olim Iudaeis
disciplinae seu paedagogiae gratia imposi-
tum erat, ferendum est. Haec regula confir-
matur Rom:14. Gal:4. & praesenti loco.

Secunda, Festa Christianorum talia es-
se debent, vt aliqua in illis doctrinae pars
explicetur, idq; hoc ordine, vt Primum
Historia festi pure tradatur. Deinde, clare
beneficium Dei, cuius meminit festum, il-
lustretur. Tertio, vt vsus & fructus osten-
datur. Hoc obseruasse veteres, ostendunt
Hymni in festis diebus decantati.

Tertia, Tamen Christianis tempus
G 4 aliquod

EPIST. PAULI

aliquod necessarium est, quò conueniant ad audiendum verbum Dei, ad præcandum, ad percipienda sacramenta: tamen circumstantiis temporis Christianus minimè est affixus. Illum autem dico circumstantiis temporis affixum esse, qui à constituta die nulla neq; necessitate, neq; proximi amore auelli potest. Nam si sabbathum propter hominem est factum, & non homo propter sabbathum, debet profectò sabbathum, atq; adeo omne festum necessitati hominis cedere. Ob hanc causam pij in primitiua Ecclesia sabbathum transtulerunt in diem Dominicum, ne cum Iudeis viderentur affixi esse circumstantiis temporum.

Quarta, Sabbathum Iudaicum typus & figura sabbathi spiritualis Christianorum fuit, quod quidem perpetuum esse debet, docente hoc Esaia cap: 66. Quod sane sabbathum nihil aliud est, quàm perpetuum à peccatis otium, singulis diebus peragendum.

Quinta, Caueat Christianus, ne prætextu Christianæ libertatis contumaciter Christianorum festa contemnat. Hoc enim qui facit, & ordinem Ecclesiæ vtilem turpiter violat, & alios exëplo malitiosè lædit.

Sexta,

Sex
contum
tem &
impud
alio ter
Impera
dies m
volum
Seq
hanc re
Ruri po
terq; in
nit, vt
aut vite
cacione
sti pro
tenus f
sterium
nus cur
possit. E
stianoru
stitione
tatis ign
tet, sed l
norem,
am vit
N

AD COLOSS.

Sexta, Festorum prophanatio in Dei contumeliam, est ocium, spacium, facultatem & occasionem sumere quæuis scelera impudentius & cumulatius, quàm vllò alio tempore patrandi. Hinc lex piorum Imperatorum de festis diebus: dies festos, dies maiestati altissimæ dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari.

Septima, Imperator Constantinus hanc regulam de die Dominico statuit. Ruri positi agrorum culturæ, liberè, licenterq; inseruiant, quoniam frequenter euenit, vt non aptius alio de frumenta sulcis, aut vites scrobibus commendentur, ne occasione momenti pereat cōmoditas, cœlesti prouisione concessa. Hanc regulam eatenus seruandam censeo, quatenus ministerium verbi non contemnatur, & quatenus cum quinta regula suprâ posita stare possit. Has regulas de festiuitatibus Christianorum qui seruat, nec in Iudaicâ superstitionem facilè ruet, neq; Christianæ libertatis ignarus laqueum sibi imponi permittet, sed liberè ordinatione libera in Dei honorem, Ecclesiæ ædificationem, & propriam vtilitatem vti poterit.

Nemo uobis palmam inters

G s uer

EPIST. PAULI

uertat, sibi placens in humilitate
& cultu angelorum.

Addit aliud genus falsi dogmatis, nimirum cultum angelorum. Fuerunt enim quidam Christiani tum temporis, instituti in philosophia Platonica, qui angelos tutelares, quos Plato Demonas vocat, inuocandos prædicarunt. A quo errore, vt sibi caueant Colossenses, monet Apostolus. Ne quis vobis, inquit, palmam inuertat, hoc est, caute ne quisquam vobis palmam eripiat, quam obtinetis per Christum triumphatorem, modo in eo currentes seu decertantes manseritis. Nam sunt, quibus vnice placet vos & fraudando & tentando aggredi. Hi seductores indignum esse dicunt vnigeniti maiestate, vt vos miseri ac in terris degentes homines, ductu eius ad patrem accedatis. Hac humilitate ficta sibi placent, fingentes angelos hoc deducendi munere fungi, Atque ita non satis firmatos à Christo victore abducunt, eisque palmam fraudulenter eripiunt. Locus obseruandus: fugiendum omne dogma, quod non diserte fundatur in scriptura. Deinde cauendas esse insidias, quæ struuntur infirmis per fictam humilitatem ac
super-

superstitio
amittere
pendere

It
se in
ment

Ra
scriptio
descriptio
quod ipsi
ueant si
bus. Pr
doctrin
hil exp
persuasi
tionis.
Paulus
nihil, vi
Quicquid
nec capit
Dei. Nihil
bo Dei f
ratur. L
rationes
fugiend
luerim

AD COLOSS.

superstitionem, tum eos omnes palmam
amittere, qui à solo CHRISTO non
pendent.

In his, quæ non uidit, fastuosè
incedens, frustra inflatus à
mente carnis suæ.

Ratio proximæ exhortationis à de-
scriptione Pseudoapostolorum sumpta, quæ
descriptio ideo hîc interponitur à Paulo,
quò ipsorum vana arrogantia agnita ca-
ueant sibi Colossenses ab illorum fraudi-
bus. Primum fastuosè incedunt, iactantes
doctrinæ sublimitatem, de qua tamen ni-
hil exploratî habent, atq; eò impelluntur
persuasi acumine ingenij & perspicacia ra-
tionis. Mentem enim carnis vocat hîc
Paulus humani ingenij perspicaciam, qua
nihil, ubi de rebus salutis agitur, vanius.
Quicquid enim ex carne natû est, caro est,
nec capit animalis homo, quæ sunt spiritus
Dei. Nihil proinde solidum est, nisi in ver-
bo Dei fundetur, & spiritus magisterio ge-
ratur. Discamus igitur hinc omnes dispu-
tationes, quas gignit humanum cerebrum,
fugiendas esse, modo à Christo abduci no-
luerimus.

Non

EPIST. PAULI

Non tenens caput, ex quo totum corpus per iuncturas & connexiones subministratum & compactum, augetur augmento Dei.

Vanitatem Pseudoapostolorum confirmat ex eo, quod à capite alieni sint, cui qui non adhæret, frustra se corporis membrum iactitat, & rationem subiicit, quia totum corpus, hoc est, Ecclesia à capite dependet per iuncturas, quibus capiti corpus annectitur, & per connexiones, quibus membra corporis inter sese cohærent. Hoc corpus subministratum & compactum crescit augmento Dei. Ut enim vitalis spiritus à cerebro in reliquum corpus per nervos diffunditur, & à capite ipso sensus omnis & motus deriuatur: Sic & Ecclesie corpus à Christo subministratur, hoc est, ab eo & vitam accipit & spiritus incrementum. Quod utique fit, dum spiritus illi innexus est & impactus. Is namque per nexum quendam & iuncturas incrementa suppeditat corpori. Itaque si non vinciretur corpus cum capite, nec illi quidem congruere

gruere seu
vitalis ill
mentum
ret. Ex h
solum su
rum & f
amittere
quicunq
scripta el
quantur.
sti corpor
Christo a
contenti f
quemadn
um habet
mento, n
potius de
ciunt, In
Ecclesie c
Itaque
sto ab
tanquam
decretis
Aliu
sa, cuius
gata per

LI
 ex quo
 cturas
 stratum
 augmen

LI

AD COLOSS.

gruere seu respondere valeret, nec spiritus vitalis illi suppeditaretur, nec illi incrementum in fide vera ac dilectione accederet. Ex hoc loco primum concluditur, non solum superstitiosum esse cultum angelorum & sanctorum, sed eos prorsus caput amittere, & ex corpore Ecclesiæ abscindi, quicumq; aliam, quàm quæ verbo Dei præscripta est, rationem colendi Deum sequuntur. Deinde eos solos esse in Christi corpore, & Ecclesiæ membra, qui soli Christo adhærent, ipsiusq; doctrina sola contenti sunt. Præterea notandum, quòd quemadmodum Ecclesiæ à Christo initium habet: Ita etiam crescit solo Dei incremento, non humanis traditionibus, quæ potius deformia membra & monstrosa faciunt, Imò in nihilum tandem redigunt Ecclesiæ corpus.

Itaq; si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid, tanquam uiuentes in mundo, decretis tenemini?

Aliud argumentum à remotione causæ, cuius sensus hic est. Decreta sunt abrogata per mortem Christi, Igitur non amplius

EPIST. PAULI

plius decretis obnoxij esse debetis. Nam hæc ratio : Mortui estis cum Christo ab elementis mundi, tantundem valet, ac si diceret, Mors Christi aboleuit decreta. Vos estis cum Christo mortui, Igitur decreta sunt vobis abolita siue abrogata. Hæc decreta ideo vocat elementa mundi, quia fuerunt res externæ & pædagogicæ, duraturæ tantum vsq; ad aduentum Christi.

Ne esitaueris, ne gustaueris,
ne attigeris.

Mimesis est. Verba enim Pseudoapostolorum refert, quibus illi superstitione decreta cumulârunt. Quia autem sequentes rationes, quibus hæc decreta subuertit Paulus, ad cibum tantummodo referri possunt, pro eo quod reddi solet, Ne attigeris, verti cum quibusdam, ne esitaueris. Nam vox ἀπέσθῃ vtramq; significationem habet, quarum posterior præsentis loco magis congruit. Pseudoapostolorum enim progressus Paulus hoc loco describere voluit. Initium à superstitione est, quod non tantum edere, sed tenuiter esitare vetant. Vbi hoc obtinuerunt, iam gustare

stare etia
que illi
contrec
vfitata
tiam.
impur
enim p
rem. N
accom
quod se
sentis loc

Qu
ptione

Con
destinat
bi omne
tes, eò d
alioqui n
perirent.
condidit
est cogita
frustra c
significa
lux
homi

EPIST. PAULI

Aliud argumentum à causa sumtum. Credentes non sunt astricti præceptis & doctrinis hominum. Sed prohibitiones ciborum sunt præcepta & doctrinæ hominum. Igitur Christiani prohibitionibus ciborum non obligantur. Obseruandus imprimis hic locus est. Nam disertè docet, quòd nullum humanum inuentum debeat conscientiam Christiani hominis ligare. Quare, quicquid proponitur sine mandato Dei & expresso verbo, fugiendum est non secus atq; puritatis Euangelij corruptela.

Quæ speciem quidem habent sapientiæ in superstitione & humilitate, & neglectu corporis.

Interponit rationem, cur vsq; adeo arideant humanæ traditiones, ac tres causas recitat, quarum Prima est, ἐθειλοτροσκεία, id est, voluntarius cultus, bona (vt aiunt) intentione susceptus. Altera est humilitas, qua se præpositis suis & maioribus subiiciunt, atq; suo exemplo alios ad præstandam obedientiam superioribus inhortantur. Tertia causa est neglectus corporis.

Nam

Nam d
tiam se
has cau
nit Pa
specie
quòd
cio fal
ticia, e
Sit igit
vnde al
quod o
cia cum
bonæ in
quòd q
vocat
tuunt c
nis. Na
quæ est
tatis vic
so magi
uis & cir
re, iuxta
lit nolite
to nocet

Not
pletion

LI
causa sumtum
i praeceptis &
prohibitione
doctrinae homi
ibitionibus
bferuandus n
i disertè doce
numentum debe
hominis ligat
ur sine man
fugiendum
angelij corn

quidem
superstitione
neglectu

cur visq
nes, ac tres
st, esse
bona (v
era est hum
maioribus
os ad pra
ibus in hor
ftus corpor
Na

AD COLOSS.

Nam dicunt istam certorū ciborū abstinē-
tiam seruire corporis mortificationi. Verū
has causas quasi fulmine quodam proster-
nit Paulus, cū pronunciet eas habere
speciē sapientiæ tantū, vnde relinquitur,
quod quicquid sapiant homines in nego-
cio salutis extra verbum, id mera sit stul-
ticia, ex stulto cerebro hominum profecta.
Sic igitur nobis verbum sapiendī regula,
vnde alibi Paulus: Nemo sapiat vltra id,
quod oporteat sapere. Porro, quia stulti-
cia cumulandi cultus, prætectum habet
bonæ intentionis, piij hominis est cogitare,
quod quadrupliciter peccent, qui bona (v
vocant) intentione sine verbo Dei insti-
tuunt cultus. Primum rei fiunt defectio-
nis. Nam stultè deficiunt à regula cultus,
quæ est verbum Dei. Deinde in temeri-
tatis vicium incurrunt. Quid enim quæ-
so magis temerarium est, quàm quod pul-
uis & cinis velit Deo normam præscribere,
iuxta quam ab homine coli debeat, ve-
lit nolit? Tertiò, superbia peccant. Quar-
to nocent exemplo.

Non in honore aliquo ad ex-
pletionem carnis,

H Repr-

9

EPIST. PAULI

Reprehensio est Pseudoapostolorum,
& ostensio veri usus ciborum. Reprehendit quidem Pseudoapostolos, eò quòd omnem corporis curam abijciendam docuerunt, quòd cum fit, redditur corpus ad suas functiones inutile. Est autem duplex carnis cura. Vna prohibita, nempe quæ ad concupiscentias carnis explendas facit. Altera præcepta, quæ eò pertinet, vt corpus robur suum ad præstanda debita officia habeat. Usus porrò ciborum ad expletionem, id est, saturitatem, qualem naturæ necessitas requirit, pertinet. Vt enim honor hîc debitam curam significat: Ita expletio eam facietatem denotat, qua natura vt sit incolumis, nequaquam carere potest.

CAPVT TERTIVM.

Quarta pars Epistolæ.

SVMMA CAPITIS TERTII.

Mortis

AD COLOSS.

Mortis & resurrectionis Christi participes veteri homini cum actionibus suis renunciant, ac nouum induant, omnium virtutum genere ornat, profligatis vicijs. Coniuges, parentes & liberi, domini & serui debita sibi mutuò præstent officia.

ORDO ET PARTES CAPITIS TERTII.

Apostolico more & Prophetico doctrinæ paræneses subiicit in hoc capite, ac Primo loco eas, quæ ex doctrina immediate fluunt. Deinde generales per distributionem & contrariorum collationem. Officia enim Christiani hominis, conferendo ea cū vicijs oppositis recenset. Tum descendit ad personalia officia coniugum, parentum, liberorum, dominorum, seruorum. Vnde in quarto capite ad generalem redit parænesin, quæ sanè exhortandi ratio, vt maximè est perspicua: Ita iuxta artificum præcepta omnino instituta videtur.

EXEGESIS CAPITIS TERTII, CVM OBSERVATIONE DOCTRINARUM.

H 2 Si

EPIST. PAULI

Si surrexistis igitur cum Christo, quæ sursum sunt quærite.

Illatio est exhortatoria, & ponitur propositio maior loco totius argumēti, quem admodum in hypotheticis ut plurimum fieri solet. Est quæ argumentum à connexis. Si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. Sed resurrexistis cum Christo. Igitur quæ sursum sunt quærite, id est, rebus cœlestibus studete. Atque hæc est prima propositio institutæ exhortationis, quæ per locum à contrarijs extruitur, ex doctrina præcedente.

Vbi Christus est, in dextra Dei sedens.

Propositionis ratio est. Christus, cuius membra estis, quærendus est. Sed is in cœlo est, in dextra Dei sedens, Igitur ibi est quærendus, nempe fide, inuocatione, affectu & meditatione vitæ cœlestis. Hæc Pauli verba nequaquam tollunt præsentiam Christi à nobis. Nam iuxta promissionem suam Christus nobis verè adest. Ego, inquit, ero vobiscum usque ad consum-

summatic
Augustin
quod De
homo est
dextra D
enim h
locus be
co corpu
hic diserte
rebus terr
ferio de p
coena. Et
naturali p
turali, que
retur.

Quæ
& non

Repe
tæ Antith
vos in ter
tio debet
Igitur ista
Hic enim
ritus, cor
pice. A
vitæ cœ

AD COLOSS.

summationem seculi. Distinctio ergo Augustini huc facit: Vbiq; est, per id quod Deus est, in cœlo autem per id, quod homo est, videlicet vbi Christus est in dextra Dei, vt hîc Apostolus loquitur. Est enim hîc dextra Dei absq; omni dubio locus beatitudinis & felicitatis, in quo loco corpus Christi collocatum est. Nam hîc disertè opponitur dextra Dei locis & rebus terrenis. Neq; cum his pugnat assertio de præsentia vera corporis Christi in cœna. Est enim in cœlo corpus Christi naturali præsentia, in cœna verò supernaturali, quemadmodum ipse Lutherus fatetur.

Quæ sursum sunt cogitate,
& non quæ sunt super terram.

Repetitio est propositionis amplificatæ Antithesi, quasi dicat: Ceremoniæ vos in terris detinent, sed vestra meditatio debet esse cœlestis, vbi Christus est. Igitur ista terrena ne amplius sectemini. Hîc enim terrena vocat ceremonias illas & ritus, contra quos disseruit in superiori capite. Auocant enim à vera meditatione vitæ cœlestis. Quò igitur magis cumu-

H 3 lantur

EPIST. PAULI

Iantur ceremoniæ, eò minus est veræ sanctimonix, eoq; magis ignoratur Christus, occupatis hominum animis in ceremonijs.

Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo.

Ratio ab adiunctis duplex. Mortui estis mundo, Igitur quæ mundi sunt nolite meditari. Viuificati estis cum Christo in Deo. Igitur istius vitæ ratio habenda est. Cum addit, Cum Christo in Deo, duas causas futuræ nostræ gloriosæ vitæ indicat, Materiam, & efficientem. Christus est materia vitæ nostræ. Ipsi enim vita nostra est, ut ipsius mors nostra est. Efficiens causa est ipse Deus, qui hanc nostram absconditam vitam olim in lucem producet.

Vbi autem Christus apparuerit uita nostra, tunc & uos cum eo apparebitis in gloria.

Consolatio est, qua animat Colossenses

ses conti
consulan
vitæ in
ret marg
illaq; re
fulgore
rali carn
scondita
stra glori
natur on
hac vita
persecuti
enim cert
certò nos
tempore

M
uestra,

Infer
orditur à
carnis m
nere hor
quæ sunt
quandar
Porro p
tata in

AD COLOSS.

ses contra præsentis ærumnas, ut boni consulant moram apparitionis promissæ vitæ in gloria beatitudinis. Ut enim latet margarita, quàm diu coclea occultatur, illaq; refracta proprium virtutis emittit fulgorem: Sic & nos donec in hac mortali carne fuerimus, nostra vita latet abscondita, sed dissoluta hac carne, vita nostra gloriosa apparebit. Hic locus opponatur omnibus huius mundi ærumnis, hac vita nos consolemur, quoties sæuior persecutionũ tempestas suboritur. Quàm enim certò Christus glorificatus est, tam certò nos, qui hîc in eum confidimus, suo tempore glorificabimur.

Mortificate ergo membra uestra, quæ sunt super terram.

Infert generalem exhortationem, quam orditur à prima pœnitentiæ parte, quæ est carnis mortificatio. Ac primum in genere hortatur ad mortificanda membra, quæ sunt supra terram, cui mox subiungit quandam distributionem membrorum. Porro peccata & affectus peccatorum, usitata in scripturis metaphora, qua & tota

H 4 pec-

EPIST. PAVLI

peccati massa appellatione corporis designatur, vocat membra terrestria, quasi corporis totius partes & membra quædam veteris hominis, hoc est, corruptæ naturæ. Docet proinde hic locus, qualesnam nostra natura sumus, quemque fructum, si nobis relinquamur, producere valeamus. Porro, mortificationis descriptionem colligamus hoc pacto. Mortificatio est verus timor Dei, quo resistimus, adiuti Spiritu sancto, concupiscentijs carnis, absterremur metu iudicij Dei à peccando, quadamque diligentia ac disciplina cauemus in peccata lapsus, quò toti Spiritu & corpore Deo obsequium ex fide præstemus, in nouitate vitæ ambulantes. Huic ex aduerso respondet viuificatio, quæ est, cum consolatio ex fide percepta, tum nouæ vitæ incoatio, in omni pietatis exercitio. His duabus partibus, mortificatione & viuificatione, constat spiritualis regeneratio.

Fornicationem.

Id est, illicitum concubitus cum muliere sibi matrimonio non iuncta.

Immunditiam.

Hac

Hac
quæcunq;
etiam pro
fuit voces
commun

Eras
mnis libid
cè πᾶσι
seu rabies
furiosi ru
num gene
græcis xur
seu furios
non secu
pore, aut
di morbu
& planè
bie uinca
pè sanctu
ctatur, q

Co

Hæ
lam nor

AD COLOSS.

Hac notat omnem illicitam venerem, quæcunq; nominari possit. Verecundè enim pro multis libidinum generibus posuit vocem, omnibus venereis actionibus communem.

Libidinem.

Erasmus molliciem vertit, quæ est omnis libidinis incitamentum, verùm græcè πάθος est, id est, affectio turbulentior, seu rabies quædam corporis, qua veluti furiosi ruunt homines in quævis libidinum genera, vnde tales homines dicuntur græcis κνπρομανεις, id est, ex venere insani seu furiosi. Hæc (vt inquit Athanasius) non secus se habet, quàm vulnus in corpore, aut febris, aut alius quiuvis istiusmodi morbus, cui mederi singularis curæ est, & planè diuinæ. Verùm ne quis hac rabie uincatur, donatum est remedium, nempe sanctum matrimonium, quod amplectatur, qui isto morbo se turbari senserit.

Concupiscentiam malam.

Hæc omnis mali fons est. Sed cùm malam nominat, concupiscentiam aliquam

H 5 bonam

EPIST. PAULI

bonam esse subindicat. Illa carnis est, & ad carnalia sollicitat: Hæc spiritus est, quæ Dei sunt & virtutis, concupiscuntur & exoptantur. Gal: 5.

Et avaritiam, quæ est simulacrorum cultus.

Cur avaritiam fugiendam & amputandam, tanquam veteris hominis membrum, cupiat, rationem reddit, nimirum quod sit simulacrorum cultus. Si igitur Christiani veri Dei cultores esse debent, & fugere omnem Idolatriam, profecto ab avaritia abstinebunt, quam si sectantur, à vero Dei cultu aberrant. Ratio autem, cur avaritia dicatur Idololatria, hæc est, quod vt Idololatria vero Deo spreto, colit idolum loco veri Dei: ita avarus rebus suis confisus, fiduciam in solum Deum abiicit. Ideoque rectè Idololatria à Paulo dicitur.

Propter quæ uenit ira Dei in filios inobedientiæ.

Memi-

AD COLOSS.

Meminit iudicij Dei in inobedientes, hoc est, eos qui spiritus imperio excusso, carni indulgent ad omnia nefanda scelera perpetranda. Ex hoc loco conuincitur, flagitiosè viuentes, nihil prorsus fidei habere. Nam omnis qui credit, ab ira Dei vindicatus sanguine Christi est. Hæc proinde sit vna ex notis externis filiorum Dei & filiorum Satanæ. Illi ex spiritu fidei mortificandæ carni student, Hi laxant frena carnalibus desiderijs.

In quibus & uos aliquando ambulastis, cum uiueretis in eis.

Ambiguus est hic locus. Nam incertum est vtrum, in quibus, ad filios inobedienciæ, aut ad vitia, quæ recensuit refertur. Si ad homines, hic erit sensus. In quibus, id est, inter quos (vt vertit Erasmus) vos aliquando ambulabatis, dum viueretis in eis, scilicet sceleribus, quemadmodum illi fecerunt. Ac ita admonet Colossenses prioris vitæ, vt iam sint cautiore, postquam ad Christianam religionem conuersi sunt. At si ad vitia referre malis, hic

erit

EPIST. PAULI

erit sensus. In quibus, scilicet vitis vos aliquando ambulabatis, id est, conuersabimini, cum adhuc viueretis in eis, quasi dicat: iam per mortem Christi, carni adeoque eius operibus mortui estis. Non igitur decet, ut in vitis amplius viuatis, atque ita erit argumentum a priuatione causae ad priuationem effectus. Monet hic locus, quod Christiana religio & professio requirat vitam & mores religioni congruentes.

Nunc autem deponite & uos omnia, iram, indignationem, maliciam, blasphemiam, turpiloquium ex ore uestro, ne mentiamini alij alijs.

Pergit in hortando Colessenses ad deponenda membra veteris hominis, quorum nonnulla subiungit, nempe iram, excandescentiam, malitiam, blasphemiam, turpiloquium & mendacium.

Ira & excandescencia facilius apud Graecos distinguuntur, quibus ira, hoc est,

est, ὀργή
ὀργή, ὀργή
græcis
rat, qu
lire, v
quasi
& dicit
mando

Por
nemus, n
vna laud

Lau
dit, &
num fin
ci. Cau
Finis e
Iudex i
sticiae &
est, ut la
ri, ne &
proprie
sonam
inter ho
Vi
cedit, &
Hæc it
& à C

AD COLOSS.

est, ὀργή, appetitum vindictæ significat, ab ὀρέγω, quod est appeto. Excandescencia, græcis θυμός, perturbationem illam notat, quando sanguis circa cor incipit ebullire, vnde in vultu & in oculis erumpunt quasi scintillulæ quædam ignis ardentis, & dicitur πρὸς τὸ δύνεω, hoc est, ab inflammando & excitando.

Porro, ne omnem iram temerè damnemus, notandum est quòd duplex sit Ira, vna laudabilis, altera viciosa.

Laudabilis ira ex bona causa procedit, & tendit moderatè ad aliquem bonum finem. Pater irascitur filio contumaci. Causa est σοφὴ φυσικὴ in bono patre. Finis est, vt filius castigatus emendetur. Iudex irascitur latroni. Causa est amor iusticiæ & incolumitatis reipublicæ. Finis est, vt latro affectus supplicio alijs sit terrori, ne & ipsi latrocinia exerceant. Hic non propriè personæ irascitur, sed vicio, & personam punit, ne vitium magis grassetur inter homines.

Viciosa ira est, quæ ex mala causa procedit, & tendit in malum aliquem finem. Hæc inter opera carnis numeratur Gal: 5. & à Christo damnatur Matth: 5.

Mali-

EPIST. PAULI

Malicia, græcè κακία, hanc Cicero opponit virtuti, & significat habitum viciosum virtuti omnino contrarium. Hinc pro quouis maleficio accipitur.

Blasphemia propriè conuicium, quo alicuius fama & nomen læditur, ut εὐφημία est acclamatio, qua alicuius fama & nomen extollitur & celebratur.

Turpiloquium ἀσχηλογία, verborum obscœnitatem notat, quam cum audiunt verecundi, non solum pudore, verum etiam dolore afficiuntur, adeo ut indignentur etiam.

Mendacium propriè est dictum nocendi studio prolatum, contrarium veritati cognitæ, quàm dici oportuit. Impropriè mendacium est, cum oratio cum re non omnino congruit, sed abest tamen nocendi studium, immò sæpe gloria Dei quæritur, & salus hominis. Hoc in vicio non est, quia à causa bona procredit, & tendit in bonum finem. Philippus σχῆμα λόγῳ appellat.

Exuti ueterem hominem cum actionibus suis, & induti nouum, qui renouatur in agnitionem
nem

nem fe
qui cre

Iam
& sectand
vetus hor
eius action
tanquam
homo repa
tionis gratia
eius membra
tur. Notetur
oportet pie
ut indies r
die perficit
menta sum
mus ad pe
Dei clariu
i. capite, C

Vb.
dæus, c
um, Bar
ber.

Hac
prærogat
obseruat

AD COLOSS.

nem secundum imaginem eius,
qui creauit illum.

Iam causas fugiendorum peccatorum
& sectandarum virtutum ponit. Vt enim
vetus homo est ipsa naturæ vitiositas, &
eius actiones sunt inde pullulantia vitia,
tanquam membra quædam: Ita nouus
homo reparatio naturæ est per regenera-
tionis gratiam, & eius fructus sunt veluti
eius membra, quibus suas actiones exequi-
tur. Notetur ergò hic scopus, quò tendere
oportet pios per totam vitam, nimirum
vt indies magis magisque (non enim vno
die perficitur, sed toto vitæ tempore incre-
menta sumere debet hæc reparatio) tenda-
mus ad perfectionem, quò in nobis imago
Dei clarius refulgeat. Vide suprâ locum in
1. capite, Qui est imago Dei inuisibilis.

Vbi non est Græcus & Iu-
dæus, circumcisio & præputi-
um, Barbarus, Schyta, seruus, li-
ber.

Hac enumeratione tollit omnem cum
prærogatiuam tum externarum rerum
observationem, quæ omnia nullum locum
habent

EPIST. PAULI

habent, seu nullam prærogatiuam in regno Christi, quod regnum, quia spirituale est, administratur per Euangelium. A fide incipit, pietate ac innocentia ad perfectionem tendit. Obseruandus locus, quòd Deus non sit personarum acceptor, sed vt Petrus inquit, Omnis, qui ipsum timet, acceptus est illi.

Sed omnia & in omnibus
Christus.

Quò tendant, quæ dixit de Græco, Iudæo &c. explicat, nimirum quòd nihil extra Christum quærendum sit, in quo Christo salutis totius complementum est, quem qui fide possidet, nihil est, quod requirat amplius. Facessant igitur omnes, quotquot ad perfectionem Christianam aliquid extra Christum quærent. Moneamur quoque, vt in illo indies adoleamus, quemadmodum Apostolus monet ad Ephes. i.

Induite igitur tanquam electi Dei, sancti & dilecti, uiscera miserationum, benignitatem, humilitatem

milita
lerant

An
uit veter
nenda su
minis rece
ponit, caul
honesto, Ele
Hi enim ele
norum hon
temnunt,
gratiam, &
uino. Dile
igitur tales
uestri tanti

Viscer
dictum est.
stolus, no
laboranti,
(qui viscer
num ei po
cellitate co
& miserati
Misericordi
est, quo tan

AD COLOSS.

militatem, mansuetudinem, tolerantiam.

Antithesis est. Vt enim supra recitauit veteris hominis membra, quæ depouenda fuasit: Ita nunc membra noui hominis recenset. Epitheta, quæ in principio ponit, causas continent siue argumenta ab honesto. Electi, quia in Christum credunt. Hi enim electi dicuntur respectu prophanorum hominum, qui Euangelium contemnunt. Sancti, propter regenerationis gratiam, & quod destinati sint cultui diuino. Dilecti in dilecto ad Ephes. I. Cum igitur tales sitis, par est, vt vita & mores vestri tantis honoribus respondeant.

Viscera miserationum significanter dictum est, qua locutione significat Apostolus, non satis esse condolere proximo laboranti, nisi ex ardenti cordis affectu (qui viscerum nomine significatur) manum ei porrigas, iuuesq; in quacunq; necessitate constitutum. Porro, misericordia & miseratio differunt vt causa & effectus, Misericordia enim affectus quidam cordis est, quo tangimur aliena calamitate, Miseratio

I ratio

EPIST. PAULI

ratio verò est, cùm ex misericordia mori,
succurrimus miseris & afflictis. Hæc vir-
tus commendatur Christianis voce & ex-
emplo Christi, à qua qui alienus est, frustra
de Christo gloriatur.

Benignitas græcè *χρηστότης*, quam qui-
dam modestiam vertunt, sed benignita-
tem (vt habet vetus versio) retinere me-
lius est. Nam *χρηστότης* relationem ad alios
habet, & est affectus, quo alijs vtilitati &
commodo esse studemus, & manat hic af-
fectus ex miserationum visceribus.

Humilitas, græcè *ταπεινοφροσύνη*, est
ea animi humilitas, qua quis nihil altum
de se sentiens, seipsum demittit, inanem glo-
riam contemnendo. *ταπεινός* enim humi-
lem significat, & *φρονέειν* sapere, meditari,
cogitare. Huic opponitur *μεγαλοφρο-
σύνη*, quæ est animi magnitudo & arro-
gantia, qua superbè de nobis sentimus.

Manfuetudo, græcè *πραότης*, morum
est quædam suauitas, qua alijs & affabiles
& comes sumus, estq; veræ humilitatis ef-
fectus.

Tolerantia, *μακροθυμία*, ad verbum,
lon-

longan-
sionem f

Su-
condo
quis ac
querela

Quid
nimirum v
toleremus,
tis, quia f
proximi.

Qu
donauit

Exem
enim non
rum etiam
dicitur: C
instructio.
sunt obser
moralis fat
res ad dile
bunt. N

AD COLOSS.

longanimitatem notat, qua tardi ad offensionem sumus.

Sufferentes uos inuicem, & condonantes uobis mutuò, si quis aduersus aliquem habuerit querelam.

Quid per tolerantiam velit, explicat, nimirum ut mutua patientia nos inuicem toleremus, memores communis fragilitatis, quia facilis lapsus est in offensionem proximi.

Quemadmodum Christus donauit uobis: Ita & uos.

Exemplo Christi nos urget. Christus enim non tantum nobis est donum, verum etiam exemplum, unde rectè & piè dicitur: Omnis Christi actio, nostra est instructio. Sed triplices Christi actiones sunt obseruandæ. Morales, quibus legi morali satisfecit, hæ nostram vitam & mores ad dilectionem Dei & proximi excitabunt. Miraculosæ, hæ mentem nostram

EPIST. PAULI

de veritate doctrinæ ipsius confirmabunt. Peculiares, quæ sunt ipsius officij propriæ, hæc vt expiatoriæ peccati nostri fuerunt: Ita salutis fiduciam in nobis alent & confirmabunt. Atq; ita omnis Christi actio, nostra est instructio, sed diuersimodè, vt ex dictis patet.

Super omnia autem hæc dilectionem, quæ est vinculum perfectionis.

Enumeratis aliquot noui hominis membris, subiungit commune præceptum de dilectione mutua, quam ideo vinculum perfectionis vocat, quia sola caritate conseruatur omnium rerum incolumitas & integritas, cum in politia, tum in Ecclesia & Oeconomia, & quòd sublata omnium rerum iusta harmonia & compago dissoluitur. Perfectio igitur hæc non Deum, sed homines respicit. Vnde apparet hallucinari Papistas, qui hoc loco abutuntur ad stabiliendam operum iusticiam.

Et pax Dei palmam obtineat

neat in
etiam
re, & g

Pro
quæ ad
quibus o
Dei suadet
ne dissidij,
Vocat autem
quam Deu
quod eius
& ad hanc
mus. Ideo
reconciliat
concordia
ius pacis fi
Χάρις, ic
inter vos

Sern
bis abun

Com
Euangelij
plenam
Hæc pu

AD COLOSS.

neat in cordib. uestris, ad quam
etiam uocati estis in uno corpo-
re, & grati estote.

Prolepsis est, qua anticipat omnia,
quæ ad dissidia & odia pertrahere possent,
quibus omnibus opponendam pacem
Dei suadet, quam vult palmam obtinere,
ne dissidijs, odijs, simultatibus vincamur.
Vocat autem pacem Dei concordiam,
quam Deus vult nos fouere, propterea
quod eiusdem corporis sumus membra,
& ad hanc fouendam mutuò uocati su-
mus. Ideo enim Deo patri per Christum
reconciliati sumus, ut inter nos colamus
concordiam, qua mutuò coalescamus. Hu-
ius pacis fructum addit: Et grati græcè εὐ-
χάριστοι, id est, gratiosi, amabiles & comes
inter vos mutuo estote.

Sermo Christi habitet in uo-
bis abundè, in omni sapientia.

Commendat Colossensibus studium
Euangelij, ut in eo indies proficiant, quo
plenam sapientiam salutis consequantur.
Hæc pugnant cum Papistarum decretis,

I 3 qui-

EPIST. PAULI

quibus ipsi conantur homines arcere à lectione sacrae scripturae, tanquam re perniciofa. Sed Paulus hic non tantum doctores Ecclesiae Colossensium, sed omnes promiscue ad studium doctrinae Christi hortatur, & obseruandum est verbum habitandi, quo notat fidem Euangelij debere esse in nobis firmam & radicatum.

Docentes & admonentes uos inuicem Psalmis & Hymnis & odis spiritualibus, cum gratia canentes in corde uestro Domino.

Vfus sermonis Christi exprimitur, ut non solum ipsi, quod rectum est, sciamus, verum etiam ut nos mutuò doceamus, & admoneamus Psalmis, Hymnis & odis de rebus spiritualibus compositis. Obseruandus imprimis hic locus est contra phanaticos spiritus, qui ministerium verbi abolere conantur. Quorum delirium hic locus Pauli aperte confutat. Porro canere in corde Domino, est ex fide canere in Dei laudem, ut nos inuicem edificemus in Domino.

no. Discrim
& odam in
est cap: 5.

Porro
dicamus de
templis car
culi suum.
fiment, qu
tant, sibi &
maurè resp

Omnis
praecepta, la
vera & bon
& legitimu
cio est, si ve
erret à legi
cita in se
laudabilis.
delicet ma
& respicit
egentis pre
si regitur
quaerenda
vicio, &
nabilis.
liratam

AD COLOSS.

no. Discrimen inter Psalmum, Hymnum
& odam in Epistola ad Ephes. declaratum
est cap:5.

Porro hic locus monet, vt nonnihil
dicamus de Hymnis & Psalmis, qui in
templis cani solent, ne Monachi & sacrifi-
culi suum boatum hîc commendari exi-
stiment, qui fumum cum auro commu-
tant, sibi & suis emtoribus in exitium, nisi
maturè resipiscant.

Omnis actio ratione operis licita vel
præcepta, laudabilis fit, modo regatur à
vera & bona causa, & respiciat bonum
& legitimum finem. Contrà verò in vi-
cio est, si vel vera causa destituatur, vel ab-
erret à legitimo fine. Eleemosynam dare li-
cita in se actio, immò præcepta est, & fit
laudabilis, quando vera causa regitur, vi-
delicet mandato Dei, & fide in Christum,
& respicit gloriam Dei & sublevationem
egentis proximi. Contra verò, Si hypocri-
si regitur & tendit ad sanctimonix laudem
quærendam inter homines, in maximo est
vicio, & apud Deum res summè abomi-
nabilis. Atq; ita in alijs causa & finis qua-
litate actionum mutant,

I A Si

EPIST. PAULI

Si quis in choro canit Psalmos, Hymnos & odas pietate vera adductus, spectans gloriam Dei, & mutuam ædificationem in Domino, laudabilis & pia est cantio, quæ nobis hîc à Paulo commendatur. Verùm si avaritia impellitur quis, aut superstitione, & non spectat gloriam Dei & mutuam ædificationem, sed lucrum potius, quo fraudaretur, si non in choro caneret, & meritum, quod ex operæ operato, ut vocant, captat, & opus supererogationis, quod alijs applicat. Huius cantio impia est, & in Deum contumeliosa, secunda lege Decalogi seuerè interdicta. Huiusmodi est cantio Monachorum & sacrificulorum, qui traditiones humanas anteponunt præceptis Dei.

Ex his non est difficile iudicare de choradía, quæ apud nostros Canonicos in usu est. Adferant pium pectus, & cor fide purificatum. Spectent gloriam Dei, & mutuam ædificationem in Domino. Attendant non tam clamori, quam spiritui verborum. Sint verba duces animorum ad Deum. Locum faciant concionibus publicis, & illis tribuant priores partes, ut quæ pluribus seruiant. Adhibeantur istis
psal-

psalmodi
est apta a
publica.
gere, & r
sumere in
nè istud
iam conti
Ecclesia
Siquidem
Republica
autem pro
illorum of
fice & Reij
ex bonis E
His comme
cylidis, ei d
to d'ne d'ny
rint chora
est eorum
& sacrificu
& impieta
Decalogi

Et c
ne aut
domit

AD COLOSS.

psalmodijs, quorum ætas & valetudo non est apta alijs muneribus in Ecclesia & republica. Nam rempub: & Ecclesiam negligere, & totum tempus vitæ cantibus consumere in templis non laudo. Optarem sane istud munus tantum committi illis, qui iam confecti ætate, & exhausti laboribus in Ecclesia & Republica, otium iustè petunt. Siquidem alios seruire singulos suo loco Republicæ & Ecclesiæ par esse iudico. Qui autem prorsus ignaui sunt & imperiti, ut illorum opera non videatur utilis Ecclesiæ & Reipublicæ, viuant aliunde & non ex bonis Ecclesiasticis, ut fuci in alueario. His commendatum volo versiculum Phocylidis, εἰ δὲ ἕως οὗ δεδάκκε τέχνην, σκᾶπτοι το δικέλλη. Si intra hos limites manserint choradi nostri, non improbandum est eorum studium. At si Monachorum & sacrificulorum sectantur superstitionem & impietatem, dico eos contra secundam Decalogi legem grauissimè impingere.

Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine domini Iesu facite.

I 5 Regu-

EPIST. PAULI

Regulam generalem omnibus dictis & factis nostris præscribit, Nimirum vt in nomine Domini Iesu faciamus omnia, quam regulam tum demum obseruabimus, si ab inuocatione nominis ipsius incipientes, omnia ipsius laudi & gloriæ destinamus.

Gratias agentes Deo & Patri per illum.

Hac gratiarum actione primum significat nullum laboribus nostris fore successum prosperum, nisi diuinitus iuuemur. Deinde monet, tum demum placere gratiarum actionem, vbi per Christum fiat, hoc est, quando ipso mediante agnoscimus Deum nobis benefacere. Præterea, vt vox Dei maiestatis diuinæ: Ita Patris vocabulum paterni fauoris nos admonebit. Vnde facultatem Deo ad iuuandum, & voluntatem promptam esse colligamus.

Vxores subditæ estote proprijs maritis.

Hic Oeconomiam personalibus seu particularibus præceptis instruit, de qua
re plu

replura
& 3. &
oeconom
tuis offi

Ar
gulam
no, hoc
enim co
endum
gratus I
datum I
& ex fide
mariti off
nem pete
dignius

M
sitis ar

Req
manitate
tionem
pius ma
à Deo c
ipius, se
pius, vt

AD COLOSS.

re plura petantur ad Ephes. 5. 6. 1. Pet. 2. & 3. & ad Tit. 2. Incipit autem à primo œconomix iugo, nempe à coniugum mutuis officijs.

Vt decet in Domino.

Argumentum ab honesto, & simul regulam obedientix præscribit. In Domino, hoc est, iuxta ordinationem Dei. Nihil enim contra Deum in ullius gratiam faciendum est. Subiectio ergo piæ foeminae gratus Deo cultus fit, quando ipsa mandatum Dei de subiectione sui meditatur, & ex fide in gloriam Dei, & in obsequium mariti officium facit. Hinc & consolationem petet, si quando à duriori marito indignius tractetur.

Mariti, diligite uxores, & ne sitis amari erga illas.

Requirit à maritis dilectionem & humanitatem, & prohibet duram conuersationem & asperam tractationem. Debet. n. pius maritus cogitare, quòd mulier sit sibi à Deo data, non vt sit scabellum pedum ipsius, sed potius βοηθὸς ἡγέσεως καὶ δικαιοσύνης, vt Clemens loquitur.

Liberi

EPIST. PAULI

Liberi obedite parentibus in omnibus.

Obedientia liberorum erga parentes & promptitudinem animi, & alacritatem in exequendis iussis parentum complectitur, & est pars honoris, quem postulat quartum præceptum, quo honore omne genus pietatis filiorum erga parentes intelligitur. Porro, cum Apostolus addit, In omnibus, intelligendum est de licitis tantum, ut particula Omnis distribuat non totum genus, sed vnam tantum speciem, quasi dicat, in omnibus licitis filij parentibus obtemperent, ut dura esse videantur, quæ parentes imperant. Nam si liberi parentibus obedientiam debent propter mandatum Dei, profecto obediendum non est, si quid contra Dominum impij parentes imperauerint, Verum laudandi sunt potius pii, qui recusant obedire parentibus in rebus impijs. Pie igitur & sanctè fecit Catharina martyr, quæ potius cervicem carnifici præbuit, quàm ad iussum impij patris Christum negare voluit. Sit ergo liberorū obedientia erga parentes limitata, & nō pugnet cum obedientia Deo debita.

Hoc

H
Arg
enim fac
parentib
aut neg
quales,
dum est.

Patr
uestros,
ant.

Liber
parentibu
let ingen
ra, dura
genui ali
tant, & q
dantur.

Ser
minis c
ad ocu
homin

AD COLOSS.

Hoc enim placet Deo.

Argumentum ab honesto. Turpiter enim faciunt, qui præteritis & neglectis parentibus, alicui vitæ generi se dedunt, aut negocia aggrediuntur. Non enim quales, sed quòd parentes sint, spectandum est.

Patres, ne prouocetis liberos uestros, ut non pusillo animo fiant.

Liberalem tractationem liberorum à parentibus requirit. Plurimum enim valet ingenua educatio, cum contrà aspera, dura & morosa sæpissimè facit, ut ingenui alioqui pueri animos magis demittant, & quasi languidiores & socordes reddantur.

Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non obsequijs ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placentes, sed in simplici

EPIST. PAULI
plicitate cordis, timētes Deum,
& quicquid feceritis, ex animo
facite, tanquam Domino, non
hominibus.

Prolixius Christianos seruos instruit
Apostolus, vt sciant suum ministerium,
modo ritè fiat, Christo gratissimum cul-
tum esse. Habet autem hæc instructio
plures partes.

Primo loco requirit obedientiam er-
ga terrenos dominos, videlicet vt in om-
nibus, scilicet licitis per legem Dei & natu-
ræ obediant carnalibus dominis.

Secundò, vult abesse ὀφθαλμοδ'αλεί-
αμ, hoc est, obsequium ad oculum exhibi-
tum, hoc est, vult Christianos seruos vsita-
ta seruorum vitia fugere. Solent enim ab-
sentibus dominis negligentiores esse. Vn-
de nata sunt hæc dicta, Prodigium seruus
grande fidelis erit. Oculus domini pascit
equum. εἰς ὅτι δ' ἄλθ' οἰκίας ὁ δεσπότης.

Tertiò, requirit simplicitatem cor-
dis, qua nequitia, panurgia seruilis, con-
tumax

tumax re
expellitur.

Quart
enim facit
carnales re
qui obedi
suo man
contumac
bus, Brevit
ris effector
qui ex fide

Quin
bit seruis,
obtempere
serui statu
suis domi
Dei. Su
cultus sp
tissimus,
solatione
suis dom

Sci
recipie
ditatis

Sic

A D COLOSS.

tumax rebellio, & responsatrix audacia
expellitur.

Quartò, postulat timorem Dei. Hic
enim facit, vt serui non tam ad dominos
carnales respiciant, quàm ad Deum ipsum,
qui obedientiam seruorum erga dominos
suo mandato requirit, & minatur pœnam
contumaciter se suis dominis opponenti-
bus. Breviter, Timor Dei omnis boni ope-
ris effector est. Loquor autem de timore,
qui ex fide nascitur.

Quintò, regulam obedientiæ præscri-
bit seruis, nimirum, vt serui suis dominis
obtemperent, tanquam Christo, hoc est,
serui statuunt se Christo obedire, quando
suis dominis obediunt, iuxta mandatum
Dei. Sunt ergo seruilia seruorum opera
cultus spiritualis, Deo per Christum gra-
tissimus, modo fides præluceat. Hinc con-
solationem pijs seruis, quando indignius à
suis dominis tractentur, petant.

Scientes, quòd à Domino
recipietis retributionem hære-
ditatis.

Sicut omnis obedientia ex fide præsti-
ta, ha-

EPIST. PAULI

ta, habet promissionem mercedis: Ita & obedientia erga dominos carnales. Quare rursus erigit seruos grauiori pressos seruitute.

Domino enim Christo seruitis.

Ratio, cur mercede dignatur Dominus obedientiam homini præstitam. Christus enim Dominus inde glorificatur, Ideoque sibi præstari obedientiam affirmat.

Nam qui iniuste egerit, mercedem reportabit suæ iniquitatis.

Prolepsis est, qua anteuertit seruorum obiectionem de iniusto domino, an non tum liceat detrectare imperium, aut etiam se vlcisci, cum Domini ipsi iniquius agant cum famulis suis. Respondet Domino vindictam relinquendam esse.

Et non est personarum acceptio.

Hoc

Hoc
hominis e
nali flectit
Inspicit & r
mo videt e
cordium f

Don
arquam, l
quod & i
in coelis.

Analog
ga seruos rec
cium offi
quod iustic
um, quia
potestatis i
eos, vt mer
habere, qui
nre eos

C
e

AD COLOSS.

Hoc est, Deus non considerat faciem hominis externam, nec conditione personali flectitur, sed secundum cor, ut qui cor inspicit & renes scutatur, iudicat. Nam homo videt ea, quæ patent, Deus autem solus cordium scrutator est.

Domini, quod iustum est & æquum, seruis præstate, scientes quòd & uos Dominum habetis in cœlis.

Analogum officium dominorum erga seruos requirit. Iustum enim est, ut officium officio ex æquo respondeat, id quod iusticia distributiuæ requirit. Verum, quia interdum domini limites suæ potestatis in seruos transfiliunt, admonet eos, ut meminerint se Dominum in cœlis habere, qui & seruos respicit, & potest punire eos, qui duriores se seruis suis exhibent.

CAPVT
QVARTVM.

K SVM-

EPIST. PAULI
SUMMA CAPITIS
QUARTI.

ORandum semper cum gratiarum
actione, cautè ambulandum & pru-
denter loquendum.

ORDO ET PARTES CA-
PITIS QUARTI.

PRimo loco generalia præcepta tradit
de precatione, conuersione & sermone.
Deinde monet de suo statu, quem cogno-
scunt ex Tychico, quem commendat. Tum
sequuntur salutationes & commendatio-
nes quorundam ministrorum Euangelij.

EXEGESIS CAPITIS
QUARTI, CVM OBSER-
uatione doctrinarum.

Orationi instate, uigilantes
in ea, cum gratiarum actione.

REdit ad generales paræneses, ac pri-
mum commendat Colossensibus ora-
tionem, præcipuum fidei exercitium. In
hac autem duo requirit, perseverantiam
seu

seu instan-
rum actio-
digen-
dum est, se-
est petend-
mit, quod
monemur
est ad iuu-
nescijs per-
denda. Hu-
Vigilate &
horoscopis
nis vaticin-
culus noste
iussit orat-
promissit

Or-
ut Det-
sermon-
rium C-
uinctus
lud, c-
me loq-
Peti

AD COLOSS.

seu instantiam & vigilantiam cum gratiarum actione, vnde monemur Primum indigentiae nostrae. Si enim perpetuo orandum est, semper nobis aliquid deest, quod est petendum, semperque nos aliquid premit, quod est deprecandum. Deinde admonemur de praesentia Dei, qui paratus est ad iuuandum. Nam pro acceptis beneficijs perpetuo gratiarum actio est reddenda. Huc pertinet admonitio Domini: **Vigilate & orate.** Proinde neque astris, neque horoscopis, neque chiromantijs aut alijs vanis vaticinijs nitamur, sed sit oratio pia baculus noster in Domino, qui non solum iussit orare & petere salutaria, sed etiam promisit se inuocantes exauditurum.

Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ianuam sermonis ad loquendum mysterium Christi (cuius etiam causa uinctus sum) ut manifestem illud, quemadmodum oportet me loqui.

Petit pro se quoque preces fieri, vnde

K 2 duo

EPIST. PAULI

duo colligenda sunt. Primum, neminem ita donis ornatum esse ad functionem Evangelij, quin piorum precibus indigeat. Nam si Paulus ab ipso Christo immediate doctus, & vocatus ad Evangelij munus, in precibus piorum situm felicem Evangelij cursum existimat, quanto magis nos precibus piorum indigemus? Deinde momentur auditores Evangelij, sui officij esse pro fidelibus ministris orare, quò fructum ferat verbi diuini prædicatio. Porro, Ianuam sermonis vocat *παρρησία* liberè & audacter prædicandi Evangelium, quod mysterium definit, propterea quod rationi incognitum, diuinitus per Christum manifestatum est in salutem credentium.

Sapienter ambulate erga extraneos.

Hæc ὑπόθεσις monet non contemnendos esse eos, qui nondum fidem Christianam amplexi sunt. Hos, n. extraneos, utpote alienos adhuc à regnò Christi & familia Dei, appellat. Sapienter ambulare est, non solum cauere, ne conuersatione ponamus ijs offendiculum, quò minus ad Christum
veni-

veniant, se
rum sceleris
res imitemur

Te

Temp
est magni
datur, aut
roto tempo
di occasione
talesios hæ
cio, cariora n
operam, vt e
nobis abusu p
dimere est illu
illius portio
itacq, ne fina
pallimum i
probemus p
o, quid De

Serm
tia sit fa
quomod
respond

AD COLOSS.

veniant, sed etiam operam dare, ne ipsorum sceleribus infecti, impuros eorum mores imitemur.

Tempus redimentes.

Tempus redimere metalepsin hebraica est magnificere tempus & cauere ne perdat, aut pereat nobis inutiliter, hoc est, toto tempore bene uti, nec ullam recte agendi occasionem prætermittere. Ratio metalepsios hæc est. Quæ emimus dato precio, cariora nobis esse solent, Ideoque damus operam, ut ea diligentius seruentur, & ne nobis abusu pereant. Proinde tempus redimere est illud in precio habere, ne qua illius portio malè collocetur. Monemur itaque, ne sinamus nos corrumpi per corruptissimum seculum, in quo agimus, sed probemus potius omni temporis momento, quid Deo gratum, nobisque sit salutare.

Sermo uester semper in gratia sit sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuique respondere.

K 3 iam

EPIST. PAULI

Iam sermonem format, in quo gratiam & salem requirit. Gratiam quidem, ne dicacitate aut ineptijs auditoribus simus molesti. Salem verò, quò prudenter & sapienter ea perferamus, quæ ad ædificationem faciunt. Nam omnis sermò insulsus est habendus, qui ad ædificationem nihil facit. Est autem metaphora sumpta ab usu salis, ut enim in omnibus cibus Sal vice condimenti adhibetur, ut auiditatem inuitet: Ita sermonis quædam suauitas est adhibenda, quò gratior fiat auditoribus, auidius audiatur, atq; etiam maiori fructu percipiatur. Qui autem huiusmodi sermoni studuerit, consequetur & hunc fructum, quòd interrogatus ab alijs, prudenter & cum discretione respondeat.

Res meas omnes patefaciet vobis Tychicus, dilectus frater & fidus minister & conseruus in Domino.

Iam more sua familiaria quædam subiicit, ac primum per Tychicum eos cognoscituros suum statum admonet. Huius
com-

commend
ne, à fide
nis officij
narranti fid
Tychicum
llofenses.
ctum, vt
cem honor
commenda
ctinæ, vit
ctam,

Quem
ipsum, ut
strum, &
stra, unà
dilecto fr
de omni
quæ hîc

Finis le
cognoscat fr
llofenses cor
n turbentu
ctis. Ver
Græcos, V

AD COLOSS.

commendationem à religionis professione, à fide in officio præstita, & à communis officij dignitate interferit, cum ut ei narranti fidem adhibeant, tum ut ipsum Tychicum similemque in precio habeant Colossenses. Præterea monet hoc Pauli factum, ut verbi divini præcones sibi inuicem honores deferant, & reddant se mutuo commendabiles alijs, modo puritas doctrinæ, vitæ innocentiam habeat adiunctam.

Quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscat statum vestrum, & consoletur corda vestra, unà cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex uobis, de omnibus uobis exponens, quæ hîc agantur.

Finis legationis Tychici duplex, ut cognoscat statum Colossensium, utque Colossenses consoletur per sanam doctrinam, ne turbentur cruce & persecutione sui doctoris. Verum hîc duplex lectio est apud Græcos, *ἵνα γινῶ τὰ πρὸς ὑμῶν*, id est, ut

K 4 cognos-

EPIST. PAULI

cognoscat statum vestrum. Altera, ἵνα γινώσκειτε τὰ πρὸς ἡμῶν, id est, vt cognoscatis nostrum statum. Hanc posteriorem lectionem Robertus Stephanus annotauit esse vndecimi exemplaris inter illa 16. quæ habuit, dum impressit nouum testamentum.

Salutat uos Aristarchus captiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata, si uenerit ad uos, excipite eum, Iesus, qui uocatur iustus, qui sunt ex Circumcisione, hi soli sunt cooperarij ad regnum Dei, qui fuere mihi solatio.

Suo more salutationibus claudit Epistolam, & paucos ex Iudæis fideles in ministerio recitat, vnde apparet quantis persecutionum procellis fuerit Paulus iactatus Romæ, quòd ab eo pleriq; deficerent fracti persecutionibus, quod exemplum nos quoq; admonet constantiæ & perseverantiæ in doctrina. Est enim laude dignum

gnum po
multorum
Porro, coc
præcones
testamenti
mum quic
intratur.

Salu
uobis est
anxiè lab
cationibu
omni uolu

Hic duo
is officium
diores erudi
ardentissimis
mendare, v
antibus &
perfectio Cl
pletum in or
tatem esse c
hoc vnica
ca, suamq; t
nam forme
sunt.

A D C O L O S S .

gnum potius paucos imitari bonos, quàm multorum malorum sectari malitiam. Porro, cooperarij in regnum Dei dicuntur præcones verbi, quia sunt ministri noui testamenti, per quod in regnum Dei primum quidem gratiæ, deinde etiam gloriæ intratur.

Salutat uos Epaphras, qui ex uobis est seruus Christi, semper anxie laborans pro uobis in præcationibus, ut stetis perfecti in omni uoluntate Dei.

Hic duo obseruemus. Primum, pastoris officium esse, non solum præsentibus audientes erudire, verum etiam absentes suis ardentissimis uotis & precibus Deo commendare, ut ipse det uirtutem Euangelizantibus & audientibus. Deinde quæ sit perfectio Christiana, nimirum esse completum in omni uoluntate Dei. Dicitur autem esse completus in uoluntate Dei, cui hoc unicum studium est, ut Deo placeat, suamque uitam totam ad ipsius uoluntatem formet. Sed de hac supra plura dicta sunt.

K 5 Testi-

EPIST. PAULI

Testimonium enim illi perhibeo, quòd habeat multum studij pro uobis, & his, qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli.

Confirmat Epaphræ studium & zelum pium erga Colossenses, Idèq; non frustra, sed ut animos Colossensium & Epaphræ arctius coniungat. Nisi enim ministri Euangelij & auditores se mutuò honesto ac pio zelo complexi fuerint, parum profuerit docentium labor. Dent igitur operam pñi uerbi ministri, ut sine hypocrisi, ac doctrinæ corruptione sibi animos auditorum concilient ueris officijs. Quamuis autem pñs ministris uerbi perpetuum erit certamen cum sceleratis nebulonibus, qui potius excrementorum loco habendi sunt, quàm pro membris Christi: Tamen bonos & pios sibi exemplo Pauli ac Epaphræ conciliare studebunt.

Salutat uos Lucas medicus dilectus.

Ex hoc loco apparet Lucam non Iudæum, sed potius Græcum fuisse, nam supra

prà tres ta
rios in reg
Est q; hic L
gelicam hñ
perpetuus
bus relinq
na human
gant uerbi
Euangelij
in precio ha
ligionis, fra

Hic Dem
deficit à Paul
Vnde collige,
polle stare cum

Salutat
diceæ &
in domo

Ab ho
los, Ecclesi
tingere, in c
della Christ
Est autem h

AD COLOSS.

præ tres tantum de circumcissione coopera-
rios in regnum Dei sibi adfuisse memorat.
Est quæ hinc Lucas medicus, qui scripsit Euan-
gelicam historiam & Acta Apostolica. Hic
perpetuus comes Pauli fuit, medicis omni-
bus relinquens exemplum, ut cum doctri-
na humanæ incolumitati salutari, coniun-
gant verbi cœlestis amorem, ac ministros
Euangelij non contemnant, sed cum Luca
in precio habeant, ne à vera professione re-
ligionis, fracti persecutionibus deficiant,

Et Demas.

Hic Demas, ut habetur 2. ad Tim: 4.
defecit à Paulo, amans præsens seculum.
Vnde collige, amorem præsentis seculi non
posse stare cum ministerio Euangelico.

Salutate fratres, qui sunt Lao-
diceæ & Nympham, & quæ est
in domo ipsius Ecclesiam.

Ab hoc Nympha discant patres fami-
lias, Ecclesias particulares in suis familijs
erigere, in quibus puritas & honestas Ec-
clesia Christi catholica dignæ inueniantur.
Est autem hinc Nymphas seu Nympha vi-
ri no-

EPIST. PAULI

ri nomen, non mulieris, quod conuincit re-
latiuum masculinum & ut dicitur.

Et cum lecta fuerit apud uos
Epistola, facite ut etiam in Lao-
dicensium Ecclesia recitetur.

Hic Paulus ostendit, se non tantum
uoluisse, ut suae Epistolae seruirent his, qui-
bus sunt primum scriptae, verum etiam ut
alijs essent vsui, Vnde quoties Pauli aut
aliorum sanctorum uirorum scripta legi-
mus, meminerimus ea nobis quoque desti-
nata esse, ut inde salutis doctrinam com-
munem, & salutare admonitiones hauria-
mus.

Et eam, quae ex Laodicea, ut
uos quoque legatis.

Nec veteres nec recentiores hic inter
se interpretes conueniunt. Quidam enim
existimant Epistolam, cuius hic meminit
Paulus, Laodicensis a Paulo fuisse scriptam,
quorum opinio parum firma esse uidetur.
Alij putant a quodam pastore Laodicensi-
um esse scriptam ad Paulum, quae qui-
dem opinio uerisimilior est quam prior.
Alij

Alij de Ep
tam intelli
quidem illi
ciuitate eit
scripta, haec
est.

Et d
nisterium
mino, ut

Publice
euangelij min
no. Vnde disci
autoritatem ad
fiores, quoties
i uideatur.

Saluta

Chirog
scriptam t

Mem
morum.

Hoc d
detur. Prit

AD COLOSS.

Alij de Epistola piore ad Timotheum scriptam intelligunt, quæ fuit ex Laodicea, non quidem illa cuius hic meminit, sed ex alia ciuitate eiusdem nominis ad Timotheum scripta, hæc postrema opinio Theophilacti est.

Et dicite Archippo, uide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud compleas.

Publicè admoneri vult quendam ex Euangelij ministris, fortè cessantem in officio. Vnde discimus, quòd Ecclesia habeat autoritatem admonendi parochos seu pastores, quoties admonitio necessariò requiri videatur.

Salutatio mea manu Pauli.

Chirographo suo hanc Epistolam à se scriptam testatur, ne de autore dubitent.

Mementote uinculorum meorum.

Hoc duabus de causis adiectum videtur. Primum, ut ipsius exemplo Colossens-

EPIST. PAULI
Ioffenses animarentur ad persecutiones fe-
rendas. Deinde, vt suis precibus ipsum
Deo commendarent, quò persecutionum
finis fieret magis gloriosus.

Gratia uobiscum,
Amen.

Finis principio respondet. Vt enim à
voto inceptit Apostolus: ita voto claudit
Epistolam, vt omnia gratiæ & gratuitæ
misericiordiæ accepta feramus.

F I N I S.

WITTEBERGÆ
EXCVDEBAT IOHANNES
CRATO.

ANNO M. D. LXVI

I
tiones fe-
bus ipsum
ecutionum

n,

Ut enim à
ro claudit
gratuitæ

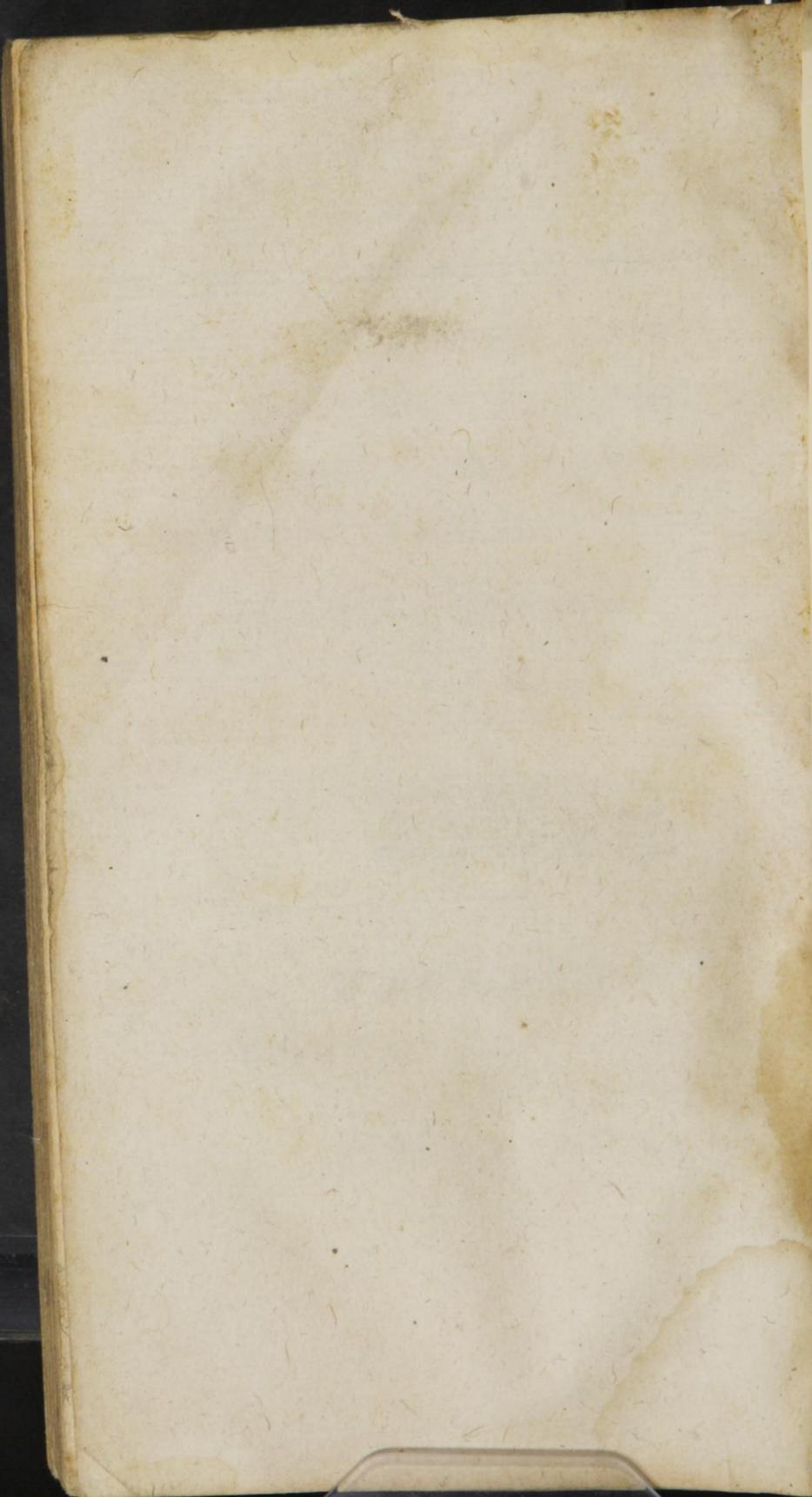

GÆ
HANNE S

XVL

198.

198.